...РЭНДЭ 6.507.343 ПҮҮД ТАРЯАН ТУШААГДАБА

Һүүлшын миллион пүүд тарягаа түргөөр тушаажа, Эхэ оронойнгоо урда абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхые бүгэдөөрэн оролдоё.

...БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

...УРЯАД ҮНЭН

...С-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 236 (9990) | 1962 оной октябриин 5, пятница | Сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМДО

...лгын совхоздо һү һаалга болон гүрэндэ ...лдалгын хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэжэ байһан тухай

...Шэбэрэй аймагай Суул... һү ехээр һааха хүдэл... муугаар эмхидхэжэ, ...рэндэ худалдаха 9 һа...быe дүүргэжэ шадаа... КПСС-эй обкомой бюро ... Совхозой директор нү...в, парткомой секретарь ...енников ажахын энэ ...һалбарида анхаралаа ...агүй, һаалиин гүүртэ... хүдэлмэри тухай бо...рхоногүй. Һү һааха, ...далдаха түсэбые заабол ...тушаа отделенинүүдэй ..., фермэнүүдые дааг... болон зооветмэргэжэлтэ...лтые дээшэлүүлнэгүй.

...энэ жэлдэ үнеэн бүри... шахуу силос дараһан ...һая болотор үнеэдтээ ...жэ хүсэд эхилээдүй ...һаалиин фермэнүүдтэ ...юмол гурим, мүн үнеэ... харууһалха, эдеэлүүл... һааха зоотехническэ ... ёһоор сахигдахаяа ... Тэндэ ариг сэбэрые ...лтэ бүдүүлигээр хаза...дана. Совхоз үнеэдээ ...гурба һаахаяа болиһоор

... машинын хүсөөр һаа... һайн аргые нэбтэрүүл... бодотоор оролдохо ёһо...хозой олонхи фермэ... түхэлэй түхеэрэлгэ...далгэхээ болинхой.

... партком болон хүдэл... комитет фермын хү...шэдэй дунда социалис ...он муугаар эмхидхэжэ, ...дүн хаһа сагтань гарга...лшад, мал адуулгаша... политическэ хүдэлмэри ...уулжа, хүн бүхэнтэй хү...р хөөрэлдэнэгүй. Мал...да лекци, хөөрэлдөө үн...лаан буланшье фермэ...ты. Малшадай, илан...рнүүдэй ажаһуудалай болон культурна байдалые һайжаруулха тушаа совхозой дирекци, хүдэлмэришэдэй комитет бодото хэмжээ абанагүй.

КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй 1962 оной июлиин 17-ной тогтоолоор дурадхагдаһанай ёһоор, совхозойхид һү ехээр һааһанай түлөө урмашуулгын нэмэлтэ түлөөһэ үгэхэ гуримые мүнөө хүрэтэр хэрэглэнэгүй.

КПСС-эй обкомой бюро ИИГЭЖЭ ТОГТООГОО:

1. Һү һаалга болон гүрэндэ худалдалгые тон муугаар эмхидхэжэ байһан тухайнь совхозой директор нүхэр Цыреновтэ, парткомой секретарь нүхэр Крупенниковтэ шангаар һануулха. Эдэ дутагдалнуудые усадхахын тула шухала хэмжээ абажа, һү һааха, тэрэнине гүрэндэ худалдаха жэлэй түсэбые заатагүй дүүргэхэ тушаа зооветмэргэжэлтэдэй, отделенинүүдэй эрхилэгшэд болон фермэнүүдые даагшанарай харюусалгые дээшэлүүлхэ гэһэн эрилтэ тэдэнэй урда табигдаа.

Һү һаалиие эрид дээшэлүүлхын тула бүхы һаамхай үнеэдые байлгажа эдеэлүүлээд, тэдэндэ шэмэтэ, бүдүүн тэжээл, орооһо тарьяанай зүйл таһалгаряагүй үгэжэ байха ёһотой. Бүхы фермэнүүдтэ үнеэдые үдэрэй гурба һаадаг болгожо, зоотехническэ заабариие наринаар сахин, һаалиин малые зүбөөр харууһалжа, эдеэлүүлжэ, илангаяа һая түрэһэн үнеэдые тон нарин һайнаар һааха шухала.

2. Совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө үнеэдые оньһон аргаар һааха хэрэгые тоогоогүй байһаниинь тон буруу, ажалда хоротой ябадал гэжэ буруушаагдаа. Тиигээд үнеэдые һааха бүхы агрегадуудые табан үдэрэй туршада дахин һэргээн заһажа, бултыень хүдэлгэжэ эхилхэ, үнеэдые оньһон аргаар зүбөөр һааха тухай һаалишадые һургаха гэжэ нүхэд Цыренов, Крупенников гэгшэдые уялгалба.

3. Һү һаалиие эрид дээшэлүүлхэ тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалан, түсэб даабаряа дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхын тула фермэнүүд, һаалишад, мал адуулагшадай дунда социалис мүрысөө бодотоор эмхидхэжэ, тэрэнэйнь дүнгые арбан хоног бүри гаргажа байха тушаа совхозой дирекци, партком болон хүдэлмэришэдэй комитедые уялгалаа.

Малшадай дунда политическэ хүдэлмэри һайнаар ябуулжа, фермэ бүхэндэ улаан булангуудые түхеэрээд, тэдэнээ харуулан ойлгуулха хэрэгсэл, уряа лозунгнуудаар шэмэглэхэ, мүн түрүү дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, ажалда һайнаар нэбтэрүүлхэ байна. Энэ оной октябриин 15-һаа бүхы малшадай дунда зооветеринарна һуралсал эмхидхэхэ шухала.

Һаалишад, мал адуулагшадта ажаһуудалай болон культурна таарамжатай зохид эрхэ байдал бии болгожо, тэдэнэй һү һаалияа эрид дээшэлүүлхын түлөө оролдохоор урмашуулгын түлөөһэ үгэхэ гурим тогтоохо хэрэгтэй. Тэрээн тушаа КПСС-эй обкомой болон республикын Министрнүүдэй Соведэй 1962 оной июлиин 17-ной тогтоол дотор дурадхагдаа һэн.

4. Һү ехээр һааха, тэрэние гүрэндэ худалдаха жэлэй түсэб дүүргэхэ хэрэгтэнь совхоздо туһаламжа үзүүлхээр Улаан-Үдын нютагай үйлэдбэриин управлени, КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райком уялгалагдаба.

Ажал хүдэлмэридөө түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэн, ивалгынхид орооһо тарьяагаа богони болзорто тариһан байгаа. Тэрэнэйнь эхэнхи хэрээһэлүүлэн таригдаһан, удаань газарайнь нюруу хүндэ катогуудаар дарагдажа жэгдэлэгдэһэн юм. Агрономическа заабаринуудые наринаар сахижа, мүн ургасаяа саг соонь харууһалһанай ашаар эндэхи механизаторнууд баян ургаса туйлаа бшуу.

Мүнөө үедэ Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциинхид (директорынь С. Автушенко, парткомой секретарь П. Сергеев) ажалаа эмхитэйгээр ябуулна. Таряа хуряалга һаадгүйгөөр ябуулагдажа, тус станци богони болзор дотор ерэхэ жэлэй тарилгада хүсэд хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэеэ хаажа абаад, гүрэндөө 15 мянган центнер таряа худалдаа. Тиихын хажуугаар энэ станци республикын колхоз, совхозуудта худалдахаяа 5 мянга гаран центнер элитнэ болон дээдэ шанарай ороoһо тарьяанай үрэһэ бэлэдхээд байнхай.

Хүдэлмэриин халуун хаһада социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрээ. Тэрээндэ табадахи отделениинхид хододоо түрүү һуури эээлжэ ябаһан байха юм. Тус отделени ажалаа зүбөөр эмхидхэжэ, ороoһо тарьяанайнгаа ургасые бэшэнүүдһээ урид дүүргээд, гүрэндэ 5 мянга шахуу центнер таряа тушаагаа. Тиихэдэ олон механизаторнууд жэшээтэ һайнаар ажаллаа. Тусхайлан хэлэхэдэ, лафетнэ жаткын машинистнууд Сергей Музыков, Илья Титов гэгшэд (табадахи отделени) 25 үдэрэй туршада ажаллахадаа, 350 гектарай орондо 400—400 гектар хадажа, даалгабаряа 1,5—2 дахин дүүргэжэ байгаа. Нэгэдэхи отделениин машинист Доржо Цыренов 320 гектар хадаа.

Үрэһэеэ гүйсэдөөр хрaaба

Техникэ зэмсэгүүдээ бүтээсэтэйгөөр ашаглажа, таряа хуряалгые дүүргэһэн эндэхи механизаторнууд ерэхэ жэлэйнгээ тарилгые бэлэдхэлтэйгээр угтаха зорилготой. Ороoһо тарьяанайнь үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэгдэжэ эхилээ. Тиихэдэ хоёр мянган гектар намарай паар хахалагдаха юм. Мүнөө дээрээ тус ажахы тэрэнэйнгээ 1500 гектарые хахалаад байнхай.

Л. Герасимова,
Советскэ райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо.

Республикын колхоз, совхозуудта мяха, һү, үндэгэ болон ноoһо гүрэндэ худалдаха түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1962 оной октябриин 1-нэй мэдээн

(9 һарын түсэбэй дүүргэлтэ процентгээр)

Аймаг, управлени	Мяхан	Һүн	Үндэгэн	Ноoһон
Загарайн	89	77	88	77
Мухар-Шэбэрэй	88	77	102	85
Сэлэнгын	103	95	109	92
Тарбагатайн	82	82	119	87
Советскэ	98	94	94	100,2
Улаан-Үдын управлени (бүхыдөө)	92	85	101	88
Баргажанай	102	93	87	89
Кабанскын	111	86	108	83
Ахын	118	107	—	107
Прибайкалиин	72	81	78	79
Түнхэнэй	100,1	110	95	85
Кабанскын управлени (бүхыдөө)	103	94	95	88
Бэшүүрэй	105	82	94	77
Зэдын	106	91	101	96
Захааминай	108	100	127	89
Хяагтын	101	76	84	80
Хяагтын управлени (бүхыдөө)	105	86	94	89
Яруунын	106	90	83	85
Хориин	106	100	104	84
Хориин управлени (бүхыдөө)	106	95	96	84
Баунтын	104	120	—	—
Хойто Байгалай	64	98	—	—
Мал шахалгын трест	89	—	—	—

ТАРЯА ХУДАЛДАХА УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭЭБДИ

С. ХОМОСОВ,
КПСС-эй Прибайкалиин райкомой секретарь.

Орон дотороо коммунизм байгуулха гэһэн КПСС-эй XXII съездын, мүн партиин ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй манай аймагайхид танилсажа, ехэ хүдэлмэри ябуулхаар хараалһан байгаа. Энэ жэлдэ аймагаймнай колхозууд таряалангай газарые зүбөөр хубаарилжа, ороoһо таряа болон хүдөө ажахын бусад ургамалнуудай ургасые дээшүүлхын тула хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлээ. Тиигэжэ таряалангай, илангаяа ороoһо таряа, бобово болон тэжээлэй ургамалнуудые тариха газарые нилээд үргэдхэһэн байнабди. Энээнэй ашаар ажахынууд ороoһо таряа абалгые нилээд дээшэлүүлхэ, ниитынгээ малда үбһэ тэжээл элбэгээр бэлдэжэ абаха аргатай болоо һэн.

Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулгануудые хараалаад байхадаа, нэн түрүүн хабарай тарилгые эмхитэйгээр, богони болзор дотор үнгэргэхые оролдоһон байнабди. Колхозуудай правлени болон партийна организацинууд энэ хүдэлмэриие бэлэдхэл ехэтэйгээр угтаһан байгаа. Механизаторнууд техникэ зэмсэгүүдээ бүтээсэтэйгөөр ашаглаһан байха юм. Тиихэдэ үнгэрһэн хабар аймагаймнай ажахынууд пропашной арга үргэнөөр хэрэглэжэ, бүхы дээрээ 6874 гектар гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 1290 гектараар ехэ газарта ороoһо таряа тариһан байна. Аймаг доторнай горох, тэжээлэй бобы гэхэ мэтын ургамал 300 гаран гектарта таригдаа.

Байгша ондо илангаяа тэжээлэй ургамалнууд ехээр таригдаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Аймагаймнай бүхы колхозууд силос болгожо дарагдаха ургамалнуудые 2699 гектарта тариһан байгаа. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхиһээ 1238 гектараар ехэ болоно. Малай шэмэтэ тэжээл болгогдохоор таригдаһан ургамалнуудай дундаһаа кукуруза гол һууриие эзэлнэ. Энэ жэлдэ нёдондонойхиһоо хоёр дахин ехэ гэхэ гү, али бүхыдөө 812 га газарта кукуруза таригдаа. Малай шэмэтэ тэжээл болохо энэ үнэтэ ургамалай баян ургаса абахын тула кукурузашад ехэ оролдолго гаргаба. Полиин «хатанай» ургаса саг соогоо харууһалагдажа, зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэгдээ. Тиигэжэ олонхи колхозууд кукурузын үндэр ургаса хуряажа абаһан байха юм. Мүн хабарай тарилгые богони болзор дотор үнгэргэһэнэйнгөө ашаар олохон ажахынууд ороoһо таряанай баян ургаса ургуулаа.

Тиихынгээ хажуугаар колхозууд энэ жэлэйнгээ баян ургасые саг соонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын зорилгоор горьтой оролдолго гаргана. Таряа хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилжэ механизаторнууд бүтээсэтэйгөөр ажаллаа юм. Тусхайлан хэлэхэдэ, «Прибайкалец» колхозой түрүү механизаторнууд нүхэд Леонов, Хмелёв, Кашеев гэгшэд таряа хуряалгын эхинһээ хойшо һайнаар ажаллажа, тус тустаа 281—311 гектарай баалнуудые суглуулан сохёо. «Заветы Ильича» колхозой комбайнер Дмитрий Чумаков хүдэлмэриин 20 үдэрэй туршада 306 гектар таряа хуряаһан, зарим үдэрнүүдтэ даалгабаряа хоёр дахин үлүүлэн дүүргэһэн байгаа. «Путь к коммунизму» колхозой комбайнер Владимир Батурин «СК-3» түхэлэй комбайнаар 289 гектарай баалнуудые суглуулжа, 2850 центнер таряа сохиһон байна. Лафетнэ жаткын машинист Николай Кензинов (механизаторнуудые бэлэдхэхэ Татауровска училищи) 13 үдэрэй турша дотор 246 гектар таряа хадаһан байха юм.

Мүн механизаторнуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ олохон хүнүүд түрүү зэргэдэ ябалсаһан байна. Тэдэнэр энэ жэлэйнгээ баян ургасые богони болзор дотор хуряажа абахын хойноһоо хүсэеэ элсүүлээ бшуу. Энээнтэй хамта, аймагаймнай олохон предприяти, организацинууд таряа хуряалгын үедэ колхозуудта туһаламжа хүргөө. Энэ талаар хүдөө ажахын механизаторнуудые бэлэдхэдэг Татауровска училищиинхидай үүсхэлые һайшаахаар. Тэндэһээ аймагай колхозуудта 4 комбайн ажаллахаар эльгээгдэһэн, тэдэ машинануудтань училищида һуража байһан механизаторнууд ажаллаһан байгаа юм. Машинаяа бүтээсэтэйгөөр ашаглажа байһан эндэхи һурагшад нүхэд Владимир Сагын, Доржи Дугаров, Георгий Вягин болон Заиграев гэгшэд һайнаар ажаллажа, аймаг дотороо магтуулаа.

Тиихэдэ нүхэд Фофанов, Хорун гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригада (харгы заһабарилдаг участок), Байгалай леспромхозой, 271-дэхи барилгын-монтажна поездын, Итанцын леспромхозой болон Таловска заводой ажалшад колхозуудта горьтой туһаламжа хүргөө.

Колхозуудай правлени болон партийна организацинуудай, ажахынуудта туһалалсажа байһан предприяти, организацинуудай хүдэлмэридөө эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байһанай ашаар манай аймаг ехэ амжалта туйлаба. Сентябриин 29-нэй байдалаар аймагаймнай бүхы колхозууд таряа гүрэндэ худалдаха уялгаяа сүм дүүргэбэ. Бүхыдөө 20 мянга 508 центнер таряа гүрэндэ худалдажа, уялгаяа 1500 центнерээр үлүүлэн дүүргээбди. Гүрэндэ таряа худалдаха уялгаяа үлүүлэн дүүргэһэн ажахынуудай тоодо «Прибайкалец» колхоз ороно. Тус колхоз энэ жэлэйнгээ ургасаһаа 8 мянган центнер таряа тушаахын орондо 8500 центнер худалдаа. Тиихэдэ «Заветы Ильича», «Путь к коммунизму» колхозуудай гэшүүд абаһан уялгануудаа бэелүүлһэн, уялгаһаа гадуур 400 центнер таряа худалдаа.

Мүнөө үедэ аймагаймнай колхозууд таряа хуряалгын хүдэлмэриие сүм дүүргэхын хойноһоо бүхы хүсэеэ элсүүлнэ. Ажалаа эмхитэйгээр ябуулжа байһан түрүү колхозууд хүдэлмэреэ дүүргэжэшье байнхай. Жэшээлхэдэ, «Заветы Ильича» колхоз (түрүүлэгшэнь Насников, парткомой секретарь Падерин) ургаса хуряалгаяа дүүргээ. Тус колхоз хамта 2430 гектарай ороoһо таряа хуряажа, 24 мянган центнер таряа сохижо абаа. Мүн «Путь к коммунизму», «Прибайкалец» колхозууд таряа хуряалгаяа дүүргэхэ дүтэлэнхэй.

Гэхэтэй хамта, ерэхэ жэлэй тарилгада бэлэдхэлые эмхитэйгээр ябуулхын тула горьтой хүдэлмэри ябуулха байнабди. Мүнөө дээрээ аймагаймнай олонхи колхозууд намарай паар хахалалгада, үрэһэ хүрэнгэ хаажа абалгада бүхы хүсэеэ элсүүлнэ. Тиигэбэшье хүдэлмэри дээрэмнай зарим дутагдалнууд үзэгдэнэ. Юуб гэхэдэ, колхозууд ерэхэ жэлэй тарилгада хүсэд хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэ бэлэдхэжэ абаад, сэбэрлэжэ байха байгаад, энэ хүдэлмэриие удаарууулна. Илангаяа бирагүй байдал «Прибайкалец» колхоздо үзэгдэнэ. Колхозууднай тракторнуудаа намарай паар хахалалгада табижа, тэдэнээ бүтээсэтэйгөөр ашаглаха болоно. Мүн үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэлгые түргэдхэхын тула тоогууд дээрэхи хүдэлмэриие гурбан халаан болгожо эмхидхэхэ, таряа сэбэрлэдэг машинануудые үдэр һунигүй хүдэлгэхэ зорилго колхозууд табинхай.

Хүдөө ажахые хүгжөөхын тула парти, правительствынгаа табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын, ороoһо таряа болон мал ажалай продуктнуудые абаха талаар абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхын хойноһоо аймагаймнай ажалшад бүхы хүсөөрөө оролдохошье.

...буулин дайдые гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ үе сагай эхилһээр табан жэлэй ой гүйсэбэ

...дайдые түрүүлэн шэнжэлэгшэ 1957 ...риин 4-дэ замбуулинай гүн руу эльгээгдэһэн ...хүнэй оюун ухаагаар, ажалаар бүтээгдэһэн ...лэгшэ замбуулин дайдые гүнзэгыгөөр шэн...агай эхи табяа бэлэй.

... тойрон ябаха түрүүшын хэмэл одоной та...табан жэлэй ойн гүйсэһэнтэй, «замбуулин ...жэлэй» эрхимээр дүүрэһэнтэйнь дашаа..., совет арадые — эрдэмтэдые, инженернүүдые, хүдэлмэришэдые бидэнэр, лётчик-космонавтнууд, амаршалха хүсэлтэйбди. Замбуулин дайдын планетэнүүд хоорондын шэнэ онгосонуудые бүтээхэ, замбуулин дайдые саашадань шэнжэлхэ талаар ехэ амжалтануудые туйлахыетнай хүсэнэбди.

Лётчик-космонавтнууд
Ю. А. ГАГАРИН, Г. С. ТИТОВ,
А. Г. НИКОЛАЕВ, П. Р. ПОПОВИЧ.
(ТАСС).

...жригтой коммунисууд-космонавтнууд дүрбэ болобо. Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): Юрий Гагарин, Николаев, Павел Попович, Герман Титов. ТАСС-эй фотохроника.

Нүхэр Н. С. Хрущев Узбекистанда айлшална

ТАШКЕНТ, октябриин 3. (ТАСС). КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев Душанбеһээ мүнөөдэр Узбекистанай ниислэл ерэбэ. Городой ажалшадай, город шадарай колхозуудай олон тоото түлөөлэгшэд, Узбекистанай, оронoймнай хлопок таридаг бусад республикануудай партийна, советскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд Н. С. Хрущевые Ташкентын аэропортдо угтаба.

ТАШКЕНТ, октябриин 3. (ТАСС). Узбекистанда ошоод байһан КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Хрущев хлопок шэнжэлдэг Бүхэсоюзна научно-шэнжэлхы институт ошожо хараба. Институдай туршалгын полинуудые үзэһэнэй һүүлээр Н. С. Хрущев эрдэмтэдтэй хөөрэлдөө.

Аха дүү ёһоной хани харилсаан

Научно-техническэ харилсаа холбоо тогтоохо совет-монгол комиссиин сесси

Совет Социалис Республиканuудай Союз Монголой Арадай Республика хоёрой хоорондо научно-техническэ харилсаа холбоо тогтоохо хэлсээнэй ёһоор, научно-техническэ харилсаа холбоо тогтоохо совет-монгол комиссиин хоёрдохи сесси һая Москвада болобо.

Хоёр талаһаа абтаһан уялганuудай бэелүүлэгдэһэн дүнгүүдые комиссиин нэгэдэхи сессидэ хаража үзэбэ. Хоёр талын хоорондо научно-техническэ харилсаа холбоо саашадань бэелүүлхэ программа зүбшэгдөө. 1962 оной 4-дэхи кварталда, 1963 оной түрүүшын хахадта научно-техническэ туйлалтануудые, үйлэдбэриин түрүү дүй дүршэлые хоорондоо андалдан абалсаха тухай протокол баталагдаба.

Комиссиин хоёрдохи сессиин шиидхэбэриин ёһоор, зарим промышленна предприятинуудые, байрын гэрнүүдые, хүдөө ажахын барилгануудые бариха техническэ бэшэг-дансануудые советскэ организацинууд Монголой Арадай Республикада дамжуулан үгэхэ. Гадна үйлэдбэриин түрүү дүй дүршэлтэй, арадай ажахын элдэб һалбаринuудай научно-техническэ амжалтануудтай танилсуулхын зорилгоор СССР-тэ Монголой мэргэжэлтэд эльгээгдэхэ байна.

Энэ сесси хани ёһоной, хүсэдөөр бэе бэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэржэ, СССР МНР хоёрой хоорондо научно-техническэ харилсаа холбоо саашадань үргэдхэн бэхижүүлхэ хэрэгтэ горьтой туһа нэмэри болобо.

СССР-тэ ерээд байха үедөө Монголой делегаци Армянска ССР ошожо, электротехническэ, хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин предприятинуудтай, мүн хүдөө ажахыда туйлагдаһан амжалтануудтай танилсаба.

ЭРДЭМ НАУКЫН АША ҮРЭ

БУРЯАД ОРОНДОО ТҮРҮҮ АГРОТЕХНИКЭ ҮРГЭНӨӨР ХЭРЭГЛЭЕ

ЭНЭЭНИИЕ ҮН
АЖАЛДАА ХЭ

АГРОТЕХНИКЭ ГАН ГАСУУРҺАА ХҮСЭТ

Алтай... Газар дайдань уужам даа. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэ ороохо таряа эхээр ургуулан абадаг болонхой. Партиин уряалаар совет арад эндэ 3 миллион шахуу гектар шэнэ газар хахаланхай. Түнгэ газарай таряан алтан урасхалаар Эхэ ороной амбаарта ороно. Хэрбээ Алтайда 1947—1953 онуудта жэлдээ дунда зэргээр 114 миллион пүүд таряан абтадаг байгаа һаа, 1954—1960 онуудта тэрэнь 400 миллион пүүдтэ хүрөө. Саашанхи хүгжэлтэнь бүришье олзуурхахаар.

«Бидэнэр жэлдээ 900 миллион — миллиард пүүд таряа абаха аргатайбди, абаха ёһотойшьебди» гэжэ жэлэй урда тээ партиин крайкомой нэгэдэхи секретарь А. В. Георгиев «Алтайн хүгжэлтэ: миллиард пүүд таряан!» гэһэн статья соогоо бэшэһэн юм. Энэньшье бэлүүлжэ боломоор тоонууд гээшэ. Тэдэнэр гектар бүриһөө 25 центнер таряа ургуулжа шадаа һаа, энэ зорилгодоо хүрэхэ. Теэд энээндээ хүрэхэнь үшөөл үдэ байна. Байгша ондо эндэ ургаса гектар бүриһөө нилээд бага абтаба. Юун болоо гээшэб?

САГАЙ УЛАРИЛ ЗЭМЭТЭЙ ГЭЭД ХЭЛСЭНЭ

Ган гасуур гэһэн үгэ Барнаулдашье, районуудааршье, хүдөөгэй совнархозуудаашье нэгэтэ бэшэ дуулдадаг болонхой. Ургасынгаа муугаар гараһые ган гасууртаа сагааруулхые тэдэнэр хүсэнэ.

Үнэхөөр энэ жэлдэ болоһон шатама халуун саг Алтайда үнинэй үзэгдөөгүй. Хабарһаа эхилээд намар болотор тооной наран хайра гамгүйгөөр шаражал мэдээ. Гал халуун болошоһон газарай хүрьһэн эхээр ангаа. Тэрэниие эхээр лэ оройһон бороон ундалуулжа шадаха байгаа. Теэд тиимэ бороон майдашье, июнь, июль һарадашье ороогүй.

Тиимэһээ энэ намарай ургаса оло янзын байба. Үдхэнөөр, үндэрөөр ургаһан шэниисын хажуугаар буртаг үбһэндэ эзэлэгдэшэһэн үлбэр ургасын полинууд дайралдана. Иимэ оло янзын поли хараад байхадаа, бүхы юумэндэ ган гасуур зэмэтэй гээшэ гү гэһэн асуудал ээлүүдгүй досоо ороод орхино.

— Тиимэ бэшэ,— гээд Рубцовско нютагай управлениин дэргэдэхи партиин крайкомой парторг А. Д. Болотов хэлэбэ.

Энэмнай Алтай нютагтаа наһанайнгаа олохон жэлыень зорюулаа. Яахадаа заримашуулда газарынь энэрхы бардам эхэ мэтэ байнаб, харин бусадта тэрэнь хойто эхэ шэнги болошоноб гэжэ Аркадий Даниловичһаа үлүү хэн мэдэхэ бэлэй. Тэрэ нютагайнгаа үргэн талые һайса шэнжэлээ.

— Бүхы юумэн агротехникэһээ,— гээд нүхэр Болотов эрид мэдүүлбэ.— Тэрэмнай манай эндэ бирагүйхэн лэ байна гээшэ. Газар таряаландаа һайнаар хандаха саг ерээ. Энээн тухай урдань мэдэдэг байгаа гүбди? Мэдэдэг байгаабди, зүгөөр биратай юумэ хэдэггүй һэмди. Мүнөө болоходо гэм зэмээ ган гасуурта тохонобди. Хэрбээ газараа һайнаар элдүүрилээд, бодомжотойгоор ажаллаад байбал, хэдышье ган болоо һаань газар аша үрэеэ алдахагүй.

Эдэ үгэнүүдэй үнэн зүб байһаниинь Рубцовско райондо ерэхэдэ харагдана. Эндэхи «Страна Советов» колхоз гектар бүриһөө 9 центнер таряа хуряагаа. Алдарта таряашан Александр Бэккерэй поли дээрэ бүришье баян ургаса гараа. Тиигээшье һаа, энэ район дунда зэргээр гектарай миил 4,5 центнер таряа сохижо абаа. Энэньшье бункерһаа гараһан таряан. Тэрээн соо овсюгайшье үрэһэн бии.

«Страна Советов» колхозойхиһоо энэ зонодо дунда зэргээр гектар бүриһөө 24 пүүд бага ургаса абтаа. Тиимэһээ Рубцовско управлениин 628 мянган гектар тарилгаһаа 15 миллион пүүд таряан дутуу абтаһан болоно бшуу. Теэд иимэ ушар болоншьегүй байха байгаа. Хэрбээ...

НАМАРҺАА ШИИГ НОЙТО БАРИЖА ЭХИЛБЭЛ

Рубцовскоһоо гарахатайл адли нэлэнхы үргэн поли нэмжынэ. Намарай эхеэр тарьяанай үрзышэһэн узуурай хажуугаар намарай паар тэбхэрлэн харлана. Хаа яал хадагдаагүй шэниисэ, хуряагдаагүй баалнуудай сэхэхэн мүрнүүд дайралдана.

— Хуряалгамнай түгэсхэ дүтэлөө,— гэжэ партиин Рубцовско райкомой секретарь Александр Михайлович Карлюк хэлэбэ.— Иимэ ушар үнинэй үзэгдөөгүй.

Үнэхөөр Алтайда таряагаа гол түлэб сентябриин эхеэр жэгдэрэн хададаг байгаа. Харин мүнөө августын һүүл багаар хүдэлмэрөө гол түлэб дүүргэжэ байгаа бшуу.

— Энэл даа «Страна Советов» полинууд,—гээд Александр Михайлович хүжэ хара поли тээшэ зааба.— Юрэдөө ондоо тээһээ ерэһэншье хүнүүд энээниие танидаг болонхой. Ондоохоноор лэ гараа хүргэһэн байха.

Танингүй байхаар бэшэл! Полиин захань һайса хахалагдаһан, нэгэшье далан олдохогүй. Зүгөөр зэргэлээд байһан полинуудта һахал ургашаһан мэтэ. Эндэ тэндэ элдэб буртаг үбһэн үшөөл ургаһаар харагдана. Харгын захаар элдэб буртаг үбһэн ургажа, полиие бузарлана. Иимэ ушар «Страна Советов» колхозой газар дээрэ байхагүй.

— «Нюусаарнай» һонирхоно гүт?—гээд колхозой түрүүлэгшэ Николай Николаевич Буханько хөөрөөгөө эхилбэ.— Тиимэ нюусашье гэжэ юун байхаб. Юрэдөө бусадта оробол, газартаа инагаар хандажа, ажалаараа аша үрэтэй болгоһон байжа магадбди. Тэрээнгүй аргагүй. Газар гээшэмнай хүнгэнөөр хандахада дурагүй юм. Теэд энэ жэлдэ бирагдаагүй. Нёдондо намарай паар хахалха түсэбөө дүүргээгүй, байжа, энэ жэлдэ ургаса дутуу абагдаба. Намарай паар дээрэһээ гектарай 20 центнер, дээшэньшье гаража байхада, хабар хахалагдаһан газарһаа гектарай 6 центнертэ орошоно.

— Энэл даа, ургасамнай! — гээд колхозой түрүүлэгшэ намарай паар тээшэ заажа хэлэнэ.—4 мянган гектар бэлдэгдээ. Багашаг лэ даа. Зүгөөр хабарай гарилгада хүрэхөөр үшөө хахалагдаха...

Арбаад минута болоод бидэнэр А. А. Беккерэй бригадада хүрэжэ ерэбэбди. Александр Александрович олохон жэлдэ бригадые хүтэлбэрилнэ. Теэд жэлһээ жэл бүри һайн ургаса абана.

— Байгша ондо бираагүйбди,— гээд бригадир эхилбэ.— Бидэнэр өөһэдөө зэмэтэйбди. Ехэнхи тарилгаяа хабар хахалһан газар дээрэ хээбди. Энээнэймнай түлөө газар манине хэһээгээ: гектарай дунда зэргээр 10 центнер ургаса абтаа. Эртэ хахалагдаһан намарай паарһаа — 20 центнер... Алдуугайнгаа түлөө улайха сайха ушартай бологдоно.

Александр Александрович урмаа хухаранги. Нёдондо хоёр дахин ехэ ургаса абаһан байгаа. Зүгөөр тиимэ ган гасуур болоогүй һэн ааб даа.

А. А. Беккер саашадаа иимэ алдуу гаргажа болохогүй тушаа хөөрэбэ. Мүнөө бригадань хабарай тарилгада хүрэхөөр намарай паар хахаланхай. Газарынь 27—30 сантиметр гүнзэгыгөөр хахалагданхай.

—Иимэ гүнзэгыгөөр жэл бүри хахалха хэрэггүй, —гэжэ Беккер ажаглаба.— Урдань намарай паарай гурбанайнь нэгэ хубил нимээр хахалагдадаг байгаа. Бэшэнииинь энээнһээ нэгэ бага гүйхэнөөр хахалагдаад, арга бэшэ нягтаруулан дарагдадаг һэн. **Эртэ хахалагдаһан намарай паар Алтайда ургаса үгэхэ. Тиигэбэшье манай эндэ энээниие зүбшөөдэггүй хүнүүд бии. Тэдэнэр эндүүрнэ гэжэ һананаб. Ямаршье таряанай узуур намарай паар шэнги ехэ шииг нойто хүрьһэндэ барижа шадахагүй.**

...Колхозой поли дээгүүр хабар эртэ уһан урдадаггүйл. Тэрэнэй харгые хахалагдаһан газар хаадаг. Ташалан газарта хүрьһэн хүндэлөөшөө хахалагдадаг. Энээнэй хойноһоо ехээр хинадаг байна. Хабарай наранай элшэдэ дулаасаһан хүрьһэнэй бэлэн болохолоор лэ, тэдэнэр газараа борнойлжо эхилдэг. Бүхы газараа хоёр дахин борнойлһоной һүүлээр культнвацихээд, тарижа эхилдэг. Намарай паар нягтаруулан дарагдадагшье һаа, хабартаа тарилгын урда, хойнонь газарай нюруу жэгдэлэгдэдэг.

— Бидэнэр үдэр һүнигүй таридагбди,— гээд бригадир хөөрэнэ.— Элдүүрилгэ, тарилгын хоорондо забһар орой гаргадаггүйбди. Тэрэниие гаргажашье болохогүй. Юуб гэхэдэ, буртаг үбһэн ургасаһаа түрүүлжэ гарашахадаа болохо бшуу. Полиингоо сэбэршье һаа, культивациин һүүлээр тэрэ доронь тарижа оронобди. Имагтал таряагаа хэрээһэлүүлэн таринабди.

— Энэмнай буртаг үбһэнтэй тэмсэхэ үшөө нэгэ арга гээшэ,— гээд Н. Н. Буханько нэмэнэ.

«НОГООН ТҮЙМЭР» ЯАЖА САРАХАБ?

Баруун Сибирьтэ буртаг үбһэн гээшэ ургасын нэгэ ехэ хоротониинь болоно. «Ногоон түймэр» Алтайн талые заримдаа эзэлдэг. Овсюг, осото гэхэ мэтэ буртаг үбһэн шэниисын полиие дарадаг. Заримдаа алинь буртаг үбһэн, алинь таряан бэ гэжэ илгаруулхын аргагүй болодог. Иимэ байдал «Пролетарий», «Соколовский» совхозууд болон бусад ажахынуудта үзэгдэдэг. Тиимэһээл эндэ ургаса бага абтана.

Тиигэбэшье, бүхыдөө иимэ гэхын аргагүй. Бийскһээ 20 модоной газарта «Семеновод» совхозой газар нэмжыдэг. Эндэ овсюгаар гү, али осодоор даруулһан газар олдохогүй.

— Гүнзэгыгөөр хахалагдаһан намарай паар туһалаа,— гээд совхозой главна агроном Вера Андреевна Чернова хөөрэнэ.— Осот, овсюг поли дээрэһээ усадхагдаа. Һаянай манда 2 бригада нэмэжэ ороо. Тэндэхи полинууд яатараа буртаг үбһэндэ даруулшаһан байгааб! Мүнөө тэрэнь усадхагдажа, ургасань хоёр дахин нэмээ.

Эндэ хабарһаа намар болотор мүн лэ бороо ороогүй. Таряашад ган гасуурай урдаһаа таряалангаа зүбөөр элдүүрилжэ харюусаһан байна. Тэрэ тэмсэлдээ диилэжэ гараа. Совхоз дунда зэргээр гектарай 13 центнер таряа хуряагаа.

Бийскһээ нүгөө тээшэ ябахада свёклын туршалгынселекционно станци оршодог. Саахарай свёкло ургуулхаһаа гадна, эдэнэр 900 гаран гектар шэниисэ таридаг, бүхыдөө 1344 гектарта таряа тарина. Августын һүүлээр эдэнэр шэниисэеэ хуряажа дүүргээ, гектар бүриһөө 18,5 центнер таряан абтаа.

Энэмнай туршалгын станциин поли дээрэ ха юм гэжэ хүнүүд хэлэжэ магад. Теэд юугээрээ колхоз, совхозуудайхиһаа ондоо юм? Газараа һайнаар элдүүрилһэнээрээ, тэрээндэ анхаралтайгаар хандаһанаараа илгаатай. Һая болотор лэ эндэ элдэб буртаг үбһэн булимтаржа байдаг һаа, мүнөө тэрэ үндэһөөрөө үгы болонхой. Энээндэ баһал эртэ, гүнзэгыгөөр хахалагдаһан, жэгдэлэгдэһэн намарай паар туһалаа.

Мүнөө жэлдэшье комбайнай хойноһоо поли дээрэхи һолоомо суглуулагдажа, тэрэ дороол плугай булад анзаһанууд газарай хүрьһэ эсхэжэ ороо. Тэдэнэр «Страна Советов» колхоздол, «Семеновод» совхоз болон бусад түрүү ажахынуудтал адли газараа үдэр һүнигүй хахалаа.

— Намарай пааргүй байжа болохогүй,— гээд. Бийскэ станциин директор Алексей Петрович Говорунов мэдүүлбэ.— Тэрэ буртаг үбһые поли дээрэһээ үлдэнэ, хүрьһэндэ шииг нойто барина. Хабар хахалһан газар лаампын гол мэтэ газарай шииг татажа абадаг. Намарай паар гээшэ ёһотойл шииг баридаг копилка болоно.

Иигэжэл хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат, селекционер Иван Алексеевич Скрипка, главна агроном Юрий Иосифович Чулкин болон станциин бусад хүдэлмэрилэгшэд хэлэдэг.

— Намарай паар хабарай тарилгые түргөөр үнгэргэхэдэмнай туһална,—гээд И. А. Скрипка нэмэбэ.— Энэмнай ургасые мүн лэ дээшэлүүлдэг.

«Страна Советов» колхоздол адли энэ станциинхид үрэһээ гүнзэгыдэ, хүсэд нормоор тариха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулна.

— 7-8 сантиметрһээ гүйхэнөөр үрэһэ тарижа болохогүй,— гээд А. П. Говорунов тэмдэглэбэ.— Дүрбэлжэн метр бүхэндэ 500—600 ургаса байха жэшээтэйгээр тарилга хэгдэнэ. Энэмнай манай нормо гээшэ. Энэ ушарта буртаг үбһэндэ һүүри хүртэхэгүй.

Буртаг үбһэн тухай мүнөө үедэ Алтайда жиирэй таряашадшье, мэргэжэлтэд болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд, үйлэдбэриин управленинүүдэй, партийна органуудай хүдэлмэрилэгшэдшье хөөрэлдэнэ. Олонхинь буртаг үбһые тэсэжэ болохогүй гэжэ тоолоно. Тиихэдэ Алтайн «Замай залууршад» ондоо һаналтай байна.

— Тэрээнтэй түхэреэн жэлдэ тэмсэхэ хэрэгтэй,— гээд Александр Беккер хэлэбэ.— Тиигэбэл буртаг үбһэн үгы хэгдэхэ.

Солото таряашан зүб хэлэбэ. **«Ногоон түймэрые» түхэреэн жэлэй туршадал сараха хэрэгтэй. Тэрэниие хабар таряалан дээрэ бии болоходонь, харгын хажуугаар, полиин захаар ургахадань, үрэһэн соо бии болоходонь гү, али газар дээрэ унахадань усадхаха хэрэгтэй. Энээниие туйлахын тула: гүнзэгыгөөр намарай эртын паар хахалха, тарилгынгаа урда тээ газараа һайса элдүүрилхэ, полиин захаар ашагта ургамалнуудые тариха, харгын захые сабшаха, тэндэ ногоо ургуулаагүй һаа бүри һайн, үрэһэ хүрэнгээ һайнаар сэбэрлэжэ, амбаарта хааха. Тэрээнтэй түрүү агротехникэ баримталжа, мүн химическэ аргаар тэмсэхэ.** Зүгөөр химическэ хоронуудые манай промышленность үшөөл багаар гаргана. Хэрбээ тэрэниие хэрэглээ һаа, манай ажахынууд хэды таряа нэмэжэ абаха байгааб.

НАМАРАЙ ПААР ГҮ, АЛИ ТАРЯАНАЙ УЗУУР ГҮ?

Эрдэм ухаание хэрэглэнгүй баян ургаса абахань бэрхэтэй. Тиимэһээ Алтайн таряашад эрдэм ухаание ехээр хэрэглэдэг болонхой. Алтайн научно-шэнжэлэлгын институтай, Бийскэ туршалгын-селекционно станциин хүдэлмэрилэгшэд поли дээрэ хододоо ябадаг. Институтай эрдэмтэд пропашной гуримаар газар таряалан эрхилхэ хэрэгтэ харгы гаргажа үгөө. Тэрэнэй ашаар гол баялигаа — газараа эгээн аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ арга олгоо. Энэ талаар станциин директор, Социалис Ажалай Герой Георгий Антонович Наливайко гэгшын аша габьяа ехэ. Мүнөө институтай таряалангай гектар бүриһөө 100 пүүд шахуу таряан хуряагдаа.

Алтайн эрдэмтэд ган гасуурые тэсэмгэй «бийская», «барнаульская-32» гэжэ шэнэ сортын шэниисэ бии болгоо. Мүнөө эрдэмтэд таряашадтаяа хамта газар таряалангай культурые хүгжөөхэ талаар оролдожо байнхай.

Тиигэбэшье Алтайн талаар зарим зайгуул эрдэмтэд тодордог. Тэдээн тухай партиин крайкомой Кулундиин нютагай үйлэдбэриин управленидэ хүдэлдэг парторг Андрей Трифонович Цигулев ехэл дураа гутангяар хөөрэжэ байгаа һэн. Тэрэ СССР-эй Наукануудай академиин Докучаевай нэрэмжэтэ Хүрьһэнэй институтай профессор С. И. Долгов тухай хэлээ.

— Намарай паар һайнаар хахалагдадаг байгаа. Теэд гэнтэ Кулундиин райондо тэрэ хорожо эхилээ. Юун болооб гэхэдэ, тэндэ профессор Долгов ябууд ороһон байгаа. Тэрэ ерэхэдээ ажахын мэргэжэлтэдые, хүтэлбэрилэгшэдые намарай паар хахалһанай хэрэггүй, таряанай узуур гээшэ шииг бариха ёһотой арга гээшэ гэжэ тэдэндэ ойлгуулхые оролдоһон юм.

Энэ эрдэмтые управленидэ дуудажа асараа. Таряанай узуур үлүү шииг баридаг юм гэһэн жэшээ харуулыт гэжэ тэрээндэ хандаа. Долгов удаан бодолгото болобошье, өөдэтэй юумэ хэлээгүй.

— Хүндэтэ профессор, эндэ уһа булангиртуулха хэрэггүй, түргэн ябагты,—гэжэ управленидэ хэлээ.

Уданшьегүй Кулундада тэрэнһээ бэшэг ерээ. Тиихэдээ профессор тэрэнэй дурадхаһанай ёһоор туршалга хэхые хүсэбэ.

«Намарай паар хахалаабди гээд ноёдто мэдээсэхэдэ бараг,—гээд С. И. Долгов айлгажа оробо.—Энээнһээ боложо ургасагүй һалахат».

— Профессор эндүүрээ,—гээд Кулундиин гандуу зоонодо ородог Михайловска сорт-туршалгын участогайхид мэдүүлбэ.

Урдань сортучастогай поли баян ургаса үзөөгүй. Харин мүнөө эндэ гектарай дунда зэргээр 14 центнер таряа гараа гэхэ гү, али зэргэлээ ажахынуудайхиһаа 2—2,5 дахин ехэ болоно. Эдэндэ юун туһалааб?

— Энээндэмнай эртэ, августда гүнзэгыгөөр хахалаад, һайнаар жэгдэлһэн намарай паар туһалаа,— гээд участогые даагша Р. Марчук мэдүүлбэ.— Тэрэ хадаа микро-бодосуудай ажамидаралда зохид эрхэ байдал олгодог. Тингэжэ хүрьһэндэ азот бии болгодог.

Энэ участогай туршалгын ёһоор намарай паар гансахан буртаг үбһэнтэй тэмсэхэдэ бэшэ, мүн хүрьһэндэ шииг барихада туһатай гэжэ харуулба. Энээниие түрүү дүй дүршэлшье гэршэлнэ.

— Таряанай узуур баримталха гээшэ бэеэ мэхэлһэн хэрэг,—гэжэ Н. Н. Буханько мэдүүлбэ. Гэрэниие баримталһан хүн ажабайдалһаа холо байна. Хаанаһаа хабартаа уһан харьялдаг бэ? Таряалангай узуурһаа. Энэньшье ойлгосотой. Хахалагдаагүй газар хэзээдэшье ааляар гэдэдэг, дээгүүрээ мүльһэн хальһатай болоод байдаг. Тэрээн дээгүүрнь һайрамай уһан харьялдаг. Намарай паар түргөөр гэдэдэг. Гэдээд байһан зөөлэхэн газар бэедээ хабарай шииг татажа абадаг. Энээниие хабартаа поли дээгүүр ябахадаа ойлгожо абахань бэлэн.

...Тала. Саһан шуурган үбэлэй янгинама хүйтэндэ бурьялна. Һалхяар туугдаһан сагаан саһан талаар хуймажа, полиие нюсэгэлнэ. Теэд «Страна Советов» колхоздо энэ саһан урадхалые поли дээрээ зузаанаар тогтоожо шададаг. Саһа хахалдаг тракторнууд саг үргэлжэ хойшо урагшаа ябажа байдаг. Хэдэн үдэр үнгэрхэлөөр лэ саһан бороздаануудай оройдо хүрэтэр хүр болодог. Энэнь ямаршье таряанай узуурһаа үлүүгээр саһа тогтоодог.

ҮРЭГҮЙ БУЛЯАЛДААН

Ямар сагта таряа тарихаб гэжэ Алтайда ехээр буляалдадаг. Полёо буртаг үбһэнһөө сэбэрлэһэн хүнүүд эртэ тарилга хэхэ гэдэг, зүгөөр овсюг үбһэндэ дарагдаашад орой тарихые хүсэдэг. Үнэхөөр буртаг үбһэтэй полиие тарихынгаа урда тээ эрхэ бэшэ элдүүрилжэ, тэрэнэй ургахые хүлеэхэ ушар гарадаг. Овсюгай ургаһан хойнонь тэрэ газараа элдүүрилжэ, шэниисэ таридаг ушартай.

— Һайн байдалһаа бидэнэр орой тарина бэшэбди, —гэжэ Рубцовско үйлэдбэриин управлениин дэргэдэхи парторг А. Д. Болотов ажаглалта хэбэ.— Буртаг үбһэнэй элбэгһээ болоно.

— Шэниисын тарилгые оройтуулхадаа газарай хүрьһэнэй шииг алданабди,— гэжэ Бийскэ станциин директор А. П. Говорунов тэмдэглэбэ.—
хи эрхэ байдалда буртаг үбһэн гол түлэб
дохи арбан хоногой эхеэр гарадаг. Энэ са
болоо һаа, үрэһэеэшье абажа шадахагүй

Шэниисые ямар сагта тарихада хэды
сэ үгэнэб гэһэн туршалгын дүнгүүдые А
рович хөөрэжэ үгэбэ.

Байгша ондо шэниисые майн түрүүшын
рихада һайн ургаса үгөө. Энээниие «Семе
нальный» совхозууд гэршэлэн харуул
РСФСР-эй габьяата агроном Вера Андр
ва энээндэ ямаршье тусхай гурим тогтоох
асархагүй гэжэ хэлэхэдээ мүншье зүбтэй

Тарилгын һайн болзорые календаряар
хын аргагүй. Жэл жэл адли байдаггүй.
болоноб — тиимэл тарилгын болзор байж
Полиин эзэн — агрономууд лэ шиидхэхы
ушарта хэлэхэ ёһотой. Тэдэнэр лэ ехэ та
хаар, һайн болзорто ургасаяа хуряахаар
жо, тарилгын болзор тодорхойлхо ёһотой
хүдэлмэриие гээгдүүлжэ болохогүй. Яах
дэ, Алтайда гол түлэб дунда зэргээр, оро
сортын шэниисэ таригдадаг ха юм.

Энэ ямар удхатайб? Нэн түрүүн тарил
лээ һаа, ургаса сентябриин нэгэдэхи, хоё
хоногто хуряаха бологдоно. Тиимэһээ н
марай бороотой сагта хуряажа, нилээд е
оруулха ха юм. Гээлтэ хоролто поли дээр
торташье гарадаг. Хараһаар байтар таря
нуудай унажа, шэниисын обоохойнуудай
хада таряашанай сэдьхэл хэды ехэ зобо
мэг үдэрэй болодоггүй байхада юу хэхэб
рэниие хубилгаха аргагүйбди.

Теэд муу талань энээгээр дүүрэдэггүй.
бэл, хүсэд эдеэшээгүй таряан хюруудаа
Олон ушарта хуряагдаагүй таряан саһан
даг. Жэшээнь, нёдондо Алтайда октябри
200 мянган гектар таряан хүл дээрээ һү
шэнээн газарта таряанай баал суглуула
тээ. Тиихэдэ октябриин 1-дэ эндэ хаа хаа
ороо. Харыт даа, хуряалгые оройтуулхада
ноб.

Хуряалгые эртэ үнгэргэхэ гээшэ Алтай
Баруун Сибириин эгээн шухала хэрэг бол
гые, һараар эртэ эхилдэг болоо һаа, авгу
рай паар хахалагдажа, шииг нойто ехэ
һэн. Овсюг, осот үбһэнтэй тэмсэхэдэшье
ха һэн.

Зүгөөр намарай эртын, жэгдэлэгдэһэн
туһа энээгээр дүүрэнэгүй. Тэрэнэй ашаа
агротехническэ эрхим болзорто үнгэргэх
но, эртын тарилга хэхэдэ июниин ганд
хосордог гэһэн һанаа бодолые бута сох
на.

Баруун Сибирьтэ газарай хүрьһэн үб
хүрэдэг халаа Т. Д. Лысенкын хэлэһэнэй
рынь «голгүй» байдаг гэжэ наука болон
дүршэл элишэлээ. Бүхы микро-бодосууд
зарай һайса дулаасаагүйдэ ургасада эдеэ
Тиимэһээ эртэ гараһан ургамалнууд үрэ
һан эдеэгээ дууһаад, муудажа эхилдэг. Г
һэндэ микро-бодосуудай ехээр үдэжэ эхи
шаһан культурна ургамалнууд тэрэниие
шададаггүй. Зүгөөр буртаг үбһэндэ эдеэн
сэд байдаг. Тиимэһээ тэдэнэр түргөөр үр

Июниин гү, али августын намарай паа
байдаг. Тэрээн соо намарһаа эхилээд үр
бэлдэгдэдэг, микро-бодосууд эртэнһээ ами
дэг. Ушар иимэһээ һая гаража байһан
хүсэд хүрэхэ эдеэтэй байжа, түргэнөөр х
дээндэ июниин ган гасууршье аюултай
хуряалгыешье августын эхеэр захалха а

Энэ зорилгые шиидхэхэ бусадшье ар
Тэдэнэй нэгэниинь гэхэдэ, түргэн эдеэш
нэбтэрүүлхэ хэрэг болоно. Зүгөөр тиимэ
хи зонодо таараха сорт хомор байна. Ти
байбал, ажахынууд эртэ эдеэшэдэг, оро
шэниисэнүүдые зүбөөр хубаарилжа тар
Тэрэ ушарта хуряалгаяа августда эхил
риин түрүүшын арбан хоногһоо оройтуул
гэхэ һэн.

Буртаг үбһээ полиһоо усадхаагүй, хү
намарай паар хахалангүй, түргэн эдеэш
шэниисэгүй байгаад, газараа хүсэд һай
рилдэг болоогүй байхадаа ямар сагта т
гэжэ буляасалдаха гээшэ полиин ургасы
хэ гол асуудалһаань таряашадые һама
рэг болоно. Мүнөө үедэ энээн тухай бу
аша үрэ гарахагүй. Зүгөөр Эхэ оромн
баян ургаса хүлеэнэ.

***

Алтайн хизаарта гүрэмнай ехэ туһа хү
газар элдүүрилжэ эхилһэн сагһаа хойшо
хын хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ мүнгэ зө
доо, колхоз болон совхозууд техникэ оло
гөөр һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада А
гүрэндөө хэдэн зуун миллион пүүд тар
бэ. Энээниие ямар нэгэн хохидол болоһо
хын аргагүй. Энэ ондоо удхатай.

Гүрэнэй туһаламжые тэдэнэр ёһотой д
абаад, тэрээнэй түлөө харюу үгэхэеэ мар
хадаа энэ хизаар жэлһээ жэл бүри та
муугаар ябуулжа, ороохо таряа багаар аб
Мүнөө хабар тэдэнэр июнь гаратар газ
Хабартаа 5 миллион гектар газар хаха
хэхэ гээшэмнай бараг хэрэг бэшэ! Хаха
ёһоор хахалаад, зарим газартаа бага з
даад лэ тарижа байгаа бшуу даа. Өөһэд
гүй байгаад лэ энэ ушарта тарилга хэ
лоо. Иигэжэ байхада хаанаһаа ургаса
Ган гасуур бэшэ, харин хабарайнь хаха
хатаагаа бшуу.

Теэд нёдондонойнгоо алдууһаа тэдэнэ
гүй. Байгша ондо хуряалгаяа августда
марай эртын паар хахалха аргатай ба
гатай байгаад, тэрэниие хээгүй. Поли дэ
гурбаадаар холбоһон агрегадууд үсөөн
гөөр энэ арга хэрэглэбэл, 1,5—2 дахин т
гаа хадажа, хэдэн мянган трактор газ
табиха аргатай байгаа бшуу.

Гээгдэлһээ гарахын тула үсэд шанг
ха хэрэгтэй, баян ургаса абаха хэрэгтэ б
ломжонуудаа хэрэглэхэ ёһотой. Тиимэ ар
нууд Алтайда захагүй. Тиигэбэшье, пар
ком, крайгүйсэдком тэдэнээ хэрэглэхэ т
гүй. Иимэһээл, энэ намарай ургаса иим
байжа, иимэһээл энэ хизаар 1954 онһоо
дэ таряа худалдаха уялгаяа дүүргэнэгү

Н. КОС

(манай тусха

Алтайн хизаар.

«Советская Россия» газетэһээ х
оршуулагдаба.

Бэшүүрэй аймагай Охин-Булагай совхоздо тракторист Алексей Алексеев намарай паар хахалжа ябана.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МАЛАА ҺАЙСА ШАХАЖА, ТАРГАЛУУЛЖА ШАДАБАЛ, МЯХА, ҺҮ ЕХЭЭР АБАХАШ

★ ★

...ЛГАЯА ҮЛҮҮЛЭН ...РГЭХЭ ЗОРИЛГООР

...й ольбон унажа, зу- ... намаржаан, үбэл- ...еэхэ, хүлхихэ үеэр ...тад гэбэл хожорхоёо ... гэлсэдэг. Үнэндөө ...элбэг дэлбэг үедэ ...дижо таргалуулха, ...ьень арьбадхахада ...ид болодог гээшэ.

Сэлэнгын Карл ...нэрэмжэтэ колхозой ...ень нүхэр Ванкеев, ...ь нүхэр Прокосов) ...рэһээ харамаар бай-

...тус колхозой адууһа ...үрүүндэ һүнэй гүүр- ... хада зунай хахид- ...риһээ сабшалангэй, ...уурта гаража садан- ...шье эндэхи һаали- ...рай үзүүр бэлшээри- ... һуунгүй, үнеэдтээ ...кээл үгэнэ, тэрэнээ ...ь байрада түбхи- ...дэрэйнь шэнэ хэмдэ ...дхуулхые эрмэлзэ-

...йлходо, 5-һаа 10 ...рэтэр һү гарадаг ...дэрэй 15 килограмм ...килограмм турнепс, ... литр һүн бүридэ ... бутаргаһан ороо- ... Тиихэдэ 10 литрһээ ...һү үгэдэг һаамхай ...өө 10—10 кг. силос, ...100 грамм гурил нэ- ...мэгдэнэ. Энэ рацио- ...омэ гүйсэд хэрэглэ- ...һаалишад гурилаа ...ло хэдэг, турнеп- ...һоо өөһэдөө зулгаа- ... һайса сэбэрлэжэ, ... хэршээд малдаа ... гарасатай, шэргэхэ ... тэдэнэр гурба ...аад дэлэнгыень бү- ... угааха, нидхэрхэ ...дыдэшье наринаар ...м.

...юрөөгэйхидэй ма- ...харууһа хоолые на- ...тэр саг гээд хяһан ...зүб мүрөөр эмхид- ...р үнеэд үдэр бүри һү орожо байна. Мүнөө жэнирэй гүүртэнүүдтэ үнеэн бүхэнһөө сүүдхэдээ 6,6 литр, үүлтэртэ гүүртэдэ 8 литр һүн һаагдадаг болоо. Һаяын сагта һаамхай үнеэн бүриин хахад пүүдһээ доошо бэшэ, тиихэдэ үүлтэртэ үнеэн бүриин 10 литрһээ дээшэ һү абаха зорилго дүүрэхэнь сохомтой. Тиихэдээ тус колхоз 13050 центнер һү һааха гэһэн социалис уялгаяа болзорһоонь урид, декабриин 10-да бэелүүлхэ аргатай. Мүн һү худалдаха гурбан кварталай түсэб гүйсэд дүүргэгдэнхэй.

Агуухэ Октябриин 45 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ коммунист һаалишан Валеева Зинаида бултанһаа түрүүлжэ ябана. Энэ нүхэр сентябриин 20-до һү һааха жэлэйнгээ түсэб дүүргээ, юһэ һарын туршада үнеэн бүриһөө 1673 литр һү һаагаа. Хоёрдохи һуурида ябаһан һаалишан Галданова Бадмажаб үнеэн бүриһөө 1550 литр һү абаад, мүн лэ жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур ажаллажа байнхай. Эдээн шэнгеэр социалис уялгаяа болзорһоонь урид дүүргэхые оролдоһон, ноябриин 7 хүрэтэр жэлэй даабари бэелүүлхэбди гэһэн һаалишадай тоо улам олошорно.

Энэ жэлээ һайнаар түгэсхэхые хүсэхэһөө гадна, мүн ерэхэ жэлдэ бүри элбэгээр һү, мяха, нооһо абахын тула Юрөөгэй малшад бүхы хүсэ шадабаряараа оролдохо байха. Тиигэһэн урмандань энэ жэл колхоздоньшье урда урдынхиһаа ехэ арга боломжонууд бии болоо. Энээн тушаа нэгэ баримта дурдаха болоо һаа, байгша ондо үнеэн бүридэ 12—12 тонно хүртэхөөр силос даргаданхай, колхозынь нёдондонойхиһоо нэгэ хахад дахин ехэ үбһэ сабшаа, таряанай баян ургаса абаа.

Ц. Дугаров.

★ ★

Хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэри Яруунын «Дружба» колхоздо эмхитэйгээр үнгэргэгдөө. Тус колхозой гурбадахи бригадада техник-үрэжүүлэгшээр Цыжип Цырендоржиева ажаллажа, богони болзор дотор даажа байһан отарануудайнгаа эхэ хонидые үрэжүүлбэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Техник-үрэжүүлэгшэ Цыжип Цырендоржиева һүрэг хонидой дунда байна. Н. ДАМБАЕВАЙ фото.

БУРУУД БУЛШАНТАЙ

Илангаяа хабар, зунай үедэ Сарьдагай хормой ташалангые зубшан, холын бэлшээридэ залуу мал шахан таргалуулхада ехэхэн олзотой. Олон жэлэй онол дүршэлһөө энээниие һайнаар ойлгоһон эндэхи малшад «сагай сарюун, сахилзын ногоониие» шадаал һаа хүсэд дүүрэн ашаглахые эрмэлзэдэг.

Саяанай совхозой (Түнхэн) 3-дахи отделениин залуу мал харууһалдаг А. Н. Таряшинов, А. Г. Шубин гэгшэд хоорондоо мүрысэн ажалладаг юм. Хүршэ тайгын хүхэрхэдэ, эдэ хоёр үхэршэн түрүүтэй малшад хашараг, буруудаа туугаад, эртэ хабараар бэлшээриин һайниие бэдэрэн гарашадаг. Саянанай хормойдохи шэрүүн уларил—саһа бордоһон, хура бороошье эдэнэртэ һаалта болодоггүй. Тайлбарилхын тэдыдэ хэлэбэл, наратай сэлмэг үдэрнүүд эндэ хомор үзэгдэдэг. Тиибэшье һаань, нүхэр Таряшинов 106 бурүү, хашарагуудайнгаа сүүдхэ бүриин шэгнүүр зунай зүлгэ ногооной үеэр мянга-мянган граммһаа дээшэ нэмэһэн.

Тобшоор хэлэхэдэ, холын бэлшээридэ гараһан сагһаа хойшо толгой бүриинь шэгнүүр 120—130 килограмм хүрэтэр дээшэлээ.

Тиихэдэ тэрээнтэй мүрысэдэг габшагай бэрхэ малшан А. Г. Шубин баһал иимэрхүү урэ дүн туйланхай. Ана мана ябаһан эдэ хоёрой хэнэйнь түрүүлхэ, хэнэйнь ахигдаха даб дээрэ мэдэгдэнэгүй. Ямар ушарһаа эдэнэр бурүү, хашарагуудаа булшантай гадартайгаар ондо оруулжа шаданаб?

—Илангаяа шэмхүүлэгдэһэн залуу мал намарай сагта элдэб ажалда хэрэглэжэ, шэмэ шүүһыень һайса шабхаруулаад, хабартаа холын бэлшээридэ тууха, шахан таргалуулха хэрэгтэй. Тиигэбэл, толгой бүриинь шэгнүүрэй 2—2,5 центнер хүрэтэр лаб байса нэмэхэ байха,—гэжэ нүхэр Таряшинов хөөрэнэ.

С. Андыков.

ХҮНДЭТЭ ЭТИГЭЛДЭ ХҮРТЭВЭД

Хүртэйн леспромхозоор ябаа һаа, «Альберт Куликов Вениамин Цветков хоёрһоо жэшээ абыт» гэжэ аха заха хүнүүдэй залуушуулда хэлэжэ байхые нэгэтэ бэшэ дуулахат. Нээрээшье эдэ хоёр нүхэд манай комсомолой организациин гүрүүшүүл, комитедэй гэшүүд юм. Комсомол организациин хэһэн, үүсхэһэн бүхы ажал хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Альберт Куликов тракторна бригадада слесареэр хүдэлхэ зуураа, Улаан-Үдын лесотехническэ техникумэй 3-дахи курс заочноор дүүргээ. Вениамин Цветков леспромхозой һайн бэлэдхэлтэй инженернүүдэй, уралан нарижуулагшадай нэгэн юм. Мүн энэ нүхэрнай мотоциклистнүүдэй курс эмхидхэжэ, хэдэн олон залуушуулые мотоцикл жолоодохо шадабаритай болгоо.

Һаяхан комсомолой организациин хамтын суглаан боложо, Ленинэй комсомолоор хүмүүжүүлэгдэһэн хоёр нүхэдтөө КПСС-эй гэшүүндэ кандидат болохо рекомендаци үгэбэ.

А. Михайлов,
Хүртэйн леспромхозой комсомолой организациин секретарь.

ЗЭМЭТЭН ЗЭМЭЕЭ АМАСАГ ЛЭ

Оодоромоо ооёхо

Эдеэ хоолой продуктнуудые бүри ойрын сагаар элбэгжүүлхын тула хүдөөгэй ажалшад ехэхэн оролдолго гаргана. Тиин гэһээ хүн зоной хүлһөө гаргажа үсхэһэн хамтын баялигта хайша хэрэг хандагшад үшөөл бии гээшэ. Энэ жэлдэ республикымнай колхоз, совхозуудһаа элбэг баян ургаса оронoй амбаарта оруулагдаһаар. Мүн овощойшье ургаса яһала һайн. Эгээл тиимэһээ Улаан-Үдын ажалшад эрхим шанартай овощой болон бусад эдеэ хоолой зүйл хүлеэдэгынь гайхалтай бэшэл. Харин тиихэдэ горпищеторгын баазын зарим харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд энэ хэрэгтэ хайхарамжагүйгөөр хандана. Жэшээлхэдэ, сентябриин 26-да Түнхэнэй аймагһаа хоёр вагон хартаабха дурсагдаһан баазада асарагдаа һэн. Тэрэнэй зарим хубинь хүйтэ нойтондо орожо, гутахаяашье һанаһан байгаа ха. Хэды тиимэ байбашье, эндэхи хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө саг соонь һэргылэмжын хэмжээнүүдые абаа һаа, 70—80 процентнь лаб лэ ашаглагдаха байгаа. Гэбэшье энээндэ сэхэ харюусалгатай Кузьмин, Казакова гэгшэдэй хайхараагүйһөө уламжалан, тэрэ хоёр вагон хартаабха үжэжэ, гутажа хэбтэһэн зандаа. Хайран хартаабха иигэһээр дэмы хосорхонь гээшэ гү? Энэмнай хэдэхэн мешок бэшэ, адагынь 30 тонно шахуу ха юм!

Тэрэшэлэн Улаан-Үдын трестнүүдэй столовын баазануудай зарим хүтэлбэрилэгшэд баһал иимэрхүү хараа бодолтой. Ушар юуб гэхэдэ, эрхим шанартай овощой зүйлнүүдые хаһа саг соонь дабһалха, дараха, үни удаан байхаар хадаглаха тушаа хүсэд анхарагданагүй.

—Ямар шалтагаанһаа иимэ байдал тохёолдоноб,—гээд тэндэхи баазын директор нүхэр Юрковһоо асуухада:

— Хүдэлмэришэдэй үсөөн дээрэһээ хүсэд сэбэрлэгдэжэ, шанар һайнтайгаар дабһалжа дарагдажа үшөөл хүшхүрэгдээгүй гээшэ ааб даа,—гэжэ һанаа амар харюусана.

Д. Колмаков,
Улаан-Үдын горсоведэй худалдаа наймаанай ниитын таһагые даагша.

...үһатай, һонирхолтойшье семинар

...рай мэргэжэл дээ- ... институт аймгүй- ...гэээрэлэй таһагуу- ...шанарай семинар ...ргэбэ. Тэндэ хабаа- ... М. Эйдельманэй— ...ика заалгые эрид ...ын тула ямар шэ- ...рэглэхэ ёһотойб?», ...Никоровэй —«Бүгэдэ ...уралсал бэелүүлгэ— ...шухала зорилго», ...уевагай «Липецкэ ... гаргаһан үүсхэ- ...р дэлгэрүүлхэ» гэ- ...усад элидхэлнүүдые

... Улаан-Үдын 1- ...ули ошожо, түрүү ... дүй дүршэлтэй ... Жэшээнь, хэдэн жэлэй турша дотор нэгэшье үхибүү һураһан класстань дахинаа үлөөнгүйгөөр дүүргүүлдэг багшанар З. В. Хожухова, А. С. Смирнова, С. Г. Шленкевич болон бусадай хэшээлнүүдтэ орожо һуугаад, хожомынь тэдэнэй дүй дүршэл тухай хөөрэлдөө.

Хоёрдохи үдэрынь аймОНО-гой дарганар аймаг аймагуудта бүгэдэ ниитын һуралсалай ямараар бэелүүлэгдэжэ, юун хэгдэхэ байһан тухай һанамжаяа андалдабад. Тиихэдэ Түнхэнэй аймОНО-е даагша нүхэр Ф. С. Халтагаровай хөөрөөн илангаяа һонирхолтой байба.

— Липецкэ областиин түрүү багшанарай дүй дүршэлые нэбтэрүүлхэ талаар манай һургуулинуудта зарим тэды хүдэлмэри хэгдэнэ. Жэшээнь, Жэмһэгэй дунда һургуулиин ород болон түрэлхи хэлэ заадаг багшанар нүхэдэйнгөө хэшээлнүүдтэ ходо орожо һуудаг болонхой. Мүн математикын багшанар Аршаанай найман жэлэй һургуулида сугларжа, дүй дүршэлөө халан абалсадаг,— гэжэ нүхэр Халтагаров мэдээсэбэ.

Яруунын аймОНО-е даагша нүхэр Г. И. Бадашкеев бүгэдэ ниитын һуралсал бэелүүлхэ талаар Үльдэргын найман жэлэй һургуулиин багшанарай коллективэй (директорынь Ц. Н. Номтоев) хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгэбэ. Энэ һургуули жэлһээ жэлдэ һургуулиин наһанай бүхы үхибүүдые һуралсалда бүрин хабаадуулна. Мүн класстаа үхибүүнэй хоёрдохи жэлээ үлэхэ ябадал эрид үсөөрэнхэй.

— Тус һургуулиин дүй дүршэлые дэлгэрүүлхэ талаар багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт, Гэгээрэлэй министерство юушье хэнэгүй, — гэжэ нүхэр Бадашкеев шүүмжэлбэ.

Семинарта, мүн гэгээрэлэй министр нүхэр С. Г. Дугаров үгэ хэлэжэ, бүгэдэ ниитын найман жэлэй һуралсал бэелүүлхэ тушаа онсо тогтобо.

Дурсагдаһан семинар дээрэ хэлсэгдэһэн асуудалнууд бүхы багшанарай һонорто табигдахаар хараалагдаа.

Д. Ошоров.

...нголой университедэй 20 жэлэй ой

...рэнэй университе- ... зуун жэлэй саала ...агдаһан түүхэтэй ...иин Монголой Гү- ...ерситет оройдоол ...эй саана байгуулаг- ...ерынгөө орон до- ... наукын, соёл куль- ...арлгада гүнзэгы ...тай байхаһаа гад- ... оронуудай дунда ...болонхой. Монголой ...тэ нютаг зонһоо ...орейцүүд, чехүүд, ...болон немецүүд, ... вьетнамецууд һу- ...ом. Тус универси- ...рессорнүүд, мүн га- ...онуудай дээдэ һур- ... лекци уншахаяа ...айна.

... университедэй хо- ...ой октябриин 5-да ...эз юм,—гэжэ уни- ...ректор Н. Содном ... Университедэймнай ...ол-совет хани бари- ...ой гэршэ мүн. ...аха түрүүшын- ...сһон дээдэ һургуу- ...ла 90 хүбүүд, ба- ...эмди. 1942 оной ...рь соо Советскэ ... лабораторинуудай ...университедэй биб- ...рэгтэй олон ном ...аар бүреэтэй хүрэ- ... Эсэгэ ороноо хам- ...ехэ дайнай фронт- ... тулалдажа байһан совет арадай Монголдо дээдэ һургуулиин эшэ үндэһэ табилгадань туһалхын тула иимэ хэрэг хэжэ байхадань, сэдьхэл зүрхэеэ хүдэлгэнгүй байхаар бэшэ һэн.

Тэрэ үеэр Монголдо университет нээхэ бүхы арга боломжо бии болоод байгаа бэлэй: 1922 оной хубисхалай һүүлээр арад зоной эрдэм номгүй байдал үгы боложо, олон тоото эхин ба дунда һургуулинууд нээгдэһэн, Монгол интеллигенци бии болонхой байгаа. Тиимэһээ энэ университет богонихон болзор соо эрдэм һуралсалай ба эрдэм шэнжэлэлгын талаар гайтайхан түб болоо һэн. Түрүүшээр гансал врачнууд, ветеринарнууд болон физикэ, математика зааха багшанарые бэлдэдэг һэн. Мүнөө Монголой Гүрэнэй университет 20 янзын мэргэжэлтэдые һурган гаргана. Тэрэ тоодо геологууд, барилгын инженернүүд, юристнүүдые, түүхэшэдые, хэлэ бэшэгэй мэргэжэлтэдые бэлдэжэ гаргана. Тус университедэй табан факультедтэ 1500 гаран студентнэр мүнөө үедэ һуралсана. Университедэй 200-гаад профессор, доцент болон багшанар ном заахаһаа гадна, тон ехэ удха шанартай эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулдаг юм. Энэчь Монголой арадай ажахыда гүнзэгы удха шанартай.

Энэ 20 жэлэй турша соо Монголой Гүрэнэй университет 3 мянгаад гаран дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэдые гаргаа гэжэ нүхэр Содном хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Университедэй аспирантурада олон тоото эрдэмтэд һуран гараад, Монголой дээдэ һургуулинууд болон Наукануудай Академидэ ажаллана.

Монголой Арадай хубисхалта намай түбэй хороон, Монголой засагай газар университедэй ажал хэрэгтэ халуун анхарал хандуулхаһаа гадна, саг үргэлжэ ехэ мүнгэ зөөри һомолдог юм.

— Манай университедэй зорилго юуб гэхэдэ, үндэр мэргэжэлтэй кадрнуудые бэлдэн гаргахаһаа гадна, сэдьхэл зүрхөөрөө сэбэр, элүүр энхэ, социализмын хэрэгтэ үнэн хүнүүдые һурган гаргалга болоно,—гэжэ Н. Содном үгэеэ түгэсхэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Баатар хотодохи Чойбалсанай нэрэмжэтэ Монголой гүрэнэй университет. О. БЕРЕЗКОВОЙ фото.

СЭБЭР СЭДЬХЭЛ, ШЭНЭ ХҮСЭЛ БАДАРУУЛАГША

(ЗУРАГЛАЛ)

Алтан намар. Тэмээнэй бүхэн шэнги дээшэ доошоо сорготоһон Сарьдагуудай хормойдохи намар өөрын онсо һайхан шэнжэ тэмдэгүүдтэй юм. Хуһа, уляаһад гү, али шэнэһэ шэрэнгинүүд үнгөө хубилганхай, хүнүүдэй нюдэ баясуулан, дура сэдьхэл буляан байна. Хоншуу һайхан үнэртэй арсын гү, али сагаан далиин, үгышье һаа, ая гангын үнэрые юунтэйшье жэшэхын аргагүй. Намар, зунһаа байтагай, метр зузаан саһатай үбэлэйшье сагта хамар хаха сорьёһон хангалынь яагаашье гоёб даа. Бэеэ хатуужуулһан эрэлхэг хүбүүд, басагадай ажаллаха, ажаһууха гэһэн нютаг юм.

Шахан таргалуулдаг малай гүүртэнүүдые абажа, Дугардамбаев, Банзаракцаев, Гармаев болон бусадай һууриhaжаһан Сүбэгтын, Бэлшэрэй, Оронгодойн, Тудхалтын сарьдагууд жэлэй ямаршье сагта һүр жабхалантайгаар харагдажа байдаг. Тиихэдээ айран ахирнуудые жалга жааманuудаар байражаһан бартахи баабгайнуудаараа һүрдүүлэн намнадаг.

...Гэнтэ юунэйшье абяа шагнаархаһандал мориниинь шэхээ һэртылгэн, хуухираад абаба. Тиихэдэнь Даша-Нима Дамбаевич сарьдаг өөдөө шэртэнэ: бугануудай урамдаһан мэтэ нэгэл абяан жэгтэй гоёор зэдэлэн соностожо, шэхэнэй шиир таһалбагүй. Колхозой түрүүлэгшэ моринһоо буужа, энэ гайхамшагта үзэгдэлые гоёшоон шагнана. Хүрин улаан хоёр томо буйр буганууд мүргэлдэжэ, бэе бэеэ намналсаһаар, баржагар байсын саагуур хоргодошолой.

Энэмнай Сарьдаг шадарай намарай шэнжэ тэмдэг гээшэл даа. Иигэжэ эндэхи намар эрхэдээ орожо, дэлхэйн амитан мүн лэ намарай тоһон тарганай хүшэ мэдүүлэн ябана. Колхозой түрүүлэгшын толгой соо олон ондоо һанал бодол ороно. Түрэл нютагай онсо шэнжэ тэмдэгүүд сэдьхэлынь хүльбэрүүлнэ. Хүл нюсэгөөр табилуулжа ябадагһаа эхилээд, колхоздо бэежэн хүмүүжэһэн намтарынь хойно хойноһоо һубарилдан толгойдонь ороно. Ородой номин хүхэ үһатай агуухэ мүрэн—Волгоһоо эхилээд, Венгри хүрэтэр гаталжа гараһан, дайнай үеын хатуу шэрүүн замай ушаралнуудшье, удаадахи жэлнүүдэй үзэгдэлнүүдшье энэ хүнэй толгойе эзэлнэгүй, харин ондоо юумэн һанал бодолыень дууһан эзэлэнхэй байба. «Байгал» колхоздо ерээд, һая хүдэлжэ байһан сагынь һанагдана. Захаамин нютагтаа эгээл гээгдэнги, үри шэридэ дарагданги колхозые хүл дээрэнь гаргахын тулада бүхы колхозниогуудай хэшээл оролдолго гаргуулха хэрэгтэй байгаа. Колхозой партийна организацитай, бүхы эдэбхитэдтэй хамта олониитэ колхозниогуудые урмашуулха, зоригжуулха, өөһэдэйнь хүсэ шадалда этигүүлхэ шухала байһан. Колхозой шэнэ түрүүлэгшэ эдэбхитэдтэеэ хамта эгээл энээнһээ эхилһэн юм.

Хэдэн дабаанай саана, Сарьдагай байса жалгын боорёор һуурижаһан һаалиин гү, али һубай малай гүүртэнүүд, отаранууд дээгүүр шэнэ түрүүлэгшын ябахань ходол харагдадаг болобо. Ажал хүдэлмэреэ яажа эмхидхэхэ тухай олониитын зүбшэл заабари шагнажа, ажахыгаа үргэхэ тухай хүнүүдтэй зүбшэжэ, коммунистнүүдые харюусалгатай һалбаринуудта табиба. Тэрэ үедэ унтаха нойргүй үнгэрһэн үдэр хоногууд, һара жэлнүүд ойндо орохогүй аал?

Шууяатай хүлгөөтэйгөөр хүдэлһэн түрүүшын жэл ямар аша үрэ асарааб? Һанаһанһаа һураггүй дээрэ: ажалта үдэртөө юумэ хубаахаһаа гадна, гүрэнһөө зээлээр абаһан мүнгэнэй заримые түлэхэ аргатай болобо. Хүдэлжэ хүдэлжэ хахад сагаан абадаггүй байһан колхозниогууд түрүүшынгээ үрэ дүнгөөр ехэ баясаа бэлэй.

Он жэлэй ошохо тудам колхозой ажахы улам өөдөө боложо байгаа һэн. Гурим журамшье заһаржа, хүнүүд ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг болоо. Ниитынгээ ажахые улам саашадань хүгжөөжэ, эдеэ хоолой зүйл бүри ехээр абадаг болохын тулада ажалдаа түрүү онол арга хэрэглэхэ шухала байгаа бшуу. Эгээл иимэһээ гүүртэнүүдые даагшанар, һаалишад, хонишод, малшад, тугалшад, бригадирнууд ажалайнгаа һүүлдэ һуража эхилээ юм. Энэ колхозоймнай ажахынь шэглэл —мал ажал. Имагтал мяха, һүнһөө олзо доход абадаг байна. Таряан ажал эрхилхэдэ бэрхэтэй, хада, уулатай, хүйтэн газар гэжэ түрүүн хэлэгдээ һэн. Эгээл тиимэһээ мал ажалда бүхы анхаралаа табиха байһаниинь мэдээжэ. Үшөө 1959 онһоо малшад һуралсажа, бэе бэеынгээ дүй дүршэлтэй танилсадаг, эрдэм ухаанай туйлалтануудые нэбтэрүүлдэг болоһон юм. Колхозой ахалагша зоотехник Михаил Дубжирович Цыренов, ахалагша ветеринарна врач Дугар Доржиевич Цыденжапов, ажахын тоосоондо ороһон шахалгын малай фермые даагша, зоотехник Ринчин Шагдурович Цыренов гэгшэд малшадай һуралсал хүтэлбэрилдэг байба. Энээнэй хажуугаар колхозой түрүүлэгшэ Даша-Нима Дамбаевич Дабалаев эдэ кружогуудай һурагшадта ажал эрхилхэ тухай гү, али түрүү дүй дүршэл тухай лекци ходо уншадаг, хүнүүдтэеэ үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэдэг гуримтай. Энэ һуралсал «Байгал» колхозой мал ажал хүгжөөлгэдэ аша үрэ ехэтэйгээр нүлөөлөө.

Үнгэрэгшэ 1961 он хүндэ жэл болоһониинь мэдээжэ. Үбһэ тэжээл багаар бэлэдхэгдээд, ниитын малай хэрэглэмжэ оройдоо 30 процент хангагдаһан юм. Иимэ ушарай тохёолдоод байхада, 4 мянга гаран толгой эбэртэ малые, хэдэн мянган хони хурьгадые бүрин бүтэн үбэлжүүлхэ гээшэ бэрхэтэй хэрэг. Теэд энээнэй урда гараа дэлгээгээд һууха болохогүй. Арга хургаа бэдэрхэ, олониитэ колхозниогуудтаяа зүбшэхэ шухала байгаа бшуу.

Анханай малша дүршэлтэй буряад зон хэршье ехэ бэрхэшээлтэй тохёолдоо һаа, малаа үхүүлжэ байдаггүй һэн бшуу. Олоной ухаан мэргэн, хүсэниинь ехэ гээд дэмы хэлсэдэггүй. Буряад зон гээшэ нарай малда аарса уулгажа томо болгодог гуримтай байһан. Зарим фермэнүүдтэ тугалнуудтаа аарса үгэжэ байхыень Даша-Нима Дамбаевич олё харадаг һэн. Теэд энэмнай ажал ехэтэй гээд хаяжархиһан юм. Түл абалгын үедэ нэгэтэ ябажа байтараа, энэ арга хэрэглэдэг болоо һаа ямар ааб гэжэ бодомжолоо бэлэй.

— Жэжэ малаа аарсаар хооллуулалсаа һаамнай яахаб—гээд түрүүлэгшэ малшадтаа хандаа һэн. «Энэ олоной урда яажа орохо юм» гэһэншүүгээр малшад доро дороо гүбэд шэбэд гэлдэбэ.

Энэ асуудалые колхозой партийна организаци эдэбхитэдтэй зүбшэн хэлсээд, ондоо тээгүүр хүдэлжэ байһан дүршэлтэй хүнүүдые асаржа, мал бэлшээхэ гү, али аарса һагшадаһан хоёрые холижо бусалган буйлуулха хүдэлмэри тэдээндэ даалгаа бэлэй. Иимэ холисо жэжэ малдаа эдюулхэдэ тон һайн байшоо.

...Намжаа һайхан нажарай үдэрнүүдэй нэгэн һэн. «Байгал» колхозой түб һууринай хажууда, сепараторна пунктын дэргэдэ, нэгэ жэгтэй барилга бодожо байба. Тэндэ Даша-Нима Дамбаевич баһал бии.

— Түргэлэгты! Саг ошожо байна, — гэжэ байгаад түрүүлэгшэ хүнүүдые шамдуулна.

— Энэ юугээ барижа байнат,—гэжэ харгын хүнүүдэй асуухада, барилгашад ямар харюу үгэдэг байгаа гэхэбта?

— Завод... завод—баринабди.

Барилгашадай наадажашье хэлэһые, үнэхөөрөөшье хэлэһые түрүүшээр мэдэхын аргагүй һэн. Тиин «Байгал» колхозой гэшүүд үнэхөөрөөшье тиихэдэ завод барижа байһан

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

БУРЯАД ҮНЭН

3-дахи нюур
1962 оной октябриин 5.

ОРОЛДОСОТОЙ ХҮБҮҮН

Гурбан жэлэй урда тээ ФЗО-гой һурагша ябаһан Владимир Шигаев Улаан-Үдын судна заһабарилгын заводой түрүү үрэмдэгшэдэй нэгэн болонхой. Тэрэнэй амжалта тухай заводой ханын газетэ, «Сахилгаан хуудаһан» дээгүүр хододоо бэшэгдэнэ. Долоон жэлэй түрүүшын жэлһээ ажалай вахтада жагсаһан энэ нүхэр абаһан уялгаяа заатагүй дүүргэхэ гэжэ шиидэнхэй. Һара бүхэндэ 2 нормо дүүргэжэ, коллективэйнгээ дунда үльгэр жэшээ харуулна.

—Манай Владимир Октябриин һайндэрэй хүндэлэлдэ шэнэ уялгануудые абаад, тэрэнээ амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байна,—гэжэ участогай мастер Л. С. Розенкинд хөөрэнэ.

Өөрын тамга ажалдаа нэгэшье голодоһо гаргахаяа болиһон хүнүүдтэ үгтэдэг бшуу. Мүнөө тэрэнэй бүтээһэн деталь техническэ шалгалтада оронгүй, өөрынь тамгаар сэхэ складта үгтэдэг болонхой.

Владимир Шигаев шадабари мэргэжэлээ дээшэлүүлхын тула саг үргэлжэ оролдодог дээрэһээ иимэ амжалта туйлана. Барижа байһан зэр зэмсэг ба даадаг станогынь һайнаар заһабарилагдаһан байдаг. Владимир комсомолец һэн туладаа, гансахан өөрынгөө урдахиие хараад ябадаггүй, нүхэдтөө туһалха гэжэ ходо оролдодог. Иимэл хадань, заводой хүдэлмэришэд нүхэр Шигаевые Советскэ райсоведэй депутадаар һунгаһан юм.

Н. Ангадаев.

Новосибирскын команда эрхимлэһээр

Федерациин табадахи зонын команданууд ээлжээтэ уулзалгануудаа үнгэргэжэ, эрхимлэн ябаһан команданууд бүри урагшаа дабшаба. Жэшээнь, Новосибирск городой футболистнууд Эрхүү хото айлшалаад бусахадаа, «Ангара» командые 2:1 тоотойгоор шүүһэн байна. Комсомольск-на-Амуре городой «Авангард» командатай наадаһан Кемеровэй «Химик» команда 1:0 тоотойгоор шүүгдэшоо.

Командануудай дунда түрүүшын һууринуудые буляалдажа ябаһан Хабаровск, Владивосток городуудай футболистнууд Прокопьевскын «Шахтёр», Новокузнецкын «Металлург» командануудые шүүжэ, өөһэд өөһэдтөө хоёр-хоёр очко бэшүүлэнхэй. Красноярск айлшаар ошоһон Барнаулай «Темп» команда городой «Локомотивай» футболистнуудта 3:0 тоотойгоор шүүгдэшоо. Томск, Омск городуудай команда уулзалгаяа 3:1 тоотойгоор дүүргээ. Эндэ «Томич» команда шүүһэн байна.

Мүнөө дээрээ 39 очкотой болоһон Новосибирскын команда түрүү һууридаал ябана. Эдэнэй удаадахи һууринуудые 33-34 очкотой болоһон Хабаровск, Владивосток городуудай команда эзэлээ.

Манай «Байкал» команда 23 очкотой арба нэгэдэхи һууридаа ябана. Комсомольск-на-Амуре городой команда 21 очкотой, үшөө наадагдаагүй гурбан уулзалгатай. Тиихэдэ «Байкалай» футболистнууд оройдоо гансахан уулзалгатай.

И. Поликарпов.

Нона Гаприндашвилида 8,5 очко хэрэгтэй

МОСКВА. Дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө эхэнэр шатаршад Елизавета Быкова Нона Гаприндашвили хоёрой хоорондо эхилһэн мүрысөөнэй долоодохи уулзалгань болобо. Энэ үдэр хараар наадаһан Гаприндашвили нүхэрэйнгөө урдаһаа баһал шанга добтолгонуудые хэжэ ороо. Дэлхэйн чемпион Елизавета Быкова нааданай түгэсэхын тэндэ булюу байдалаа үлөөхые оролдоо. Мүнөө дээрээ эдэнэрэй уулзалга 41-дэхи ябадалдаа хойшолуулагдаа.

Зургаан уулзалгын удаа нааданай тоо 5:1 болонхой. Эндэ Грузиин шатаршан эрхимлэжэ ябана. Дэлхэйн чемпионой хүндэтэ нэрэ, солодо хүртэхын түлөө Нона Гаприндашвилида 8,5 болгохо гү, али үшөө 3,5 очко хэрэгтэй.

(ТАСС).

Ажалай үрын ашатайшье һаа...

Зэдын аймагай мянга гаран һурагшад зунайнгаа амаралтын үедэ үйлэдбэриин бригаданuудта хүдэлбэ. Тэдэнэр хоёр зуу гаран гектар газарта овощ тарижа ургуулаа. Мүн кукуруза, саахарай свёкло, бобы болон горох һайнаар харууһалаа. Жэшээнь, Петропавловкын дунда һургуулиинхид арбан табан гектарта кукуруза, найман га газар дээрэ саахарай свёкло, 3,5 гектар горох болон 11 гектарта ороолһото ургамалнуудые тарижа ургуулба.

Дэрэстэйн дунда һургуулиин үхибүүд мүн лэ кукуруза 25 гектарта, саахарай свёкло 10 га газарта, горох 5 гектарта ургуулаа. Тэрэшэлэн Дээдэ Үшөөтэйн дунда һургуулиинхид муу бэшээр хүдэлжэ гараа.

Гэбэшье Ториин дунда һургуулиин һурагшадай үйлэдбэриин бригада хангалтагүйгөөр ажаллана. Энэнь юун дээрэһээ шалтагаалнаб гэхэдэ, үхибүүдые ажалай зэр зэмсэгээр, эдеэ хоолоор хангаха асуудалда совхозой дирекци анхаралаа табяагүй. Энээнһээ боложо үхибүүдэй бригада тараагдашаһан байха юм. Иимэ ёһо бусын ябадалда Зэдын райком, аймгүйсэдком онсо анхарал хандуулжа, тусхай хэмжээ абаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Д. Адуев.

Дулма Тулаевна Унжуева Ахын «Коммунизм» колхоздо 20 гаран жэлэй туршада малшанаар ажаллажа ябана. Үнгэрһэн үе соо Дулма Тулаевна ниитын ажахы хүгжөөхэ хэрэгтэ яһала ехэ хубитаяа оруулһан лэ байха. Тэрэ малые шахан тарагалуулха талаар нилээд баян дүй дүршэлтэй болоо юм. Тиимэһээ жэл бүри амжалта туйлажа, нютаг нугадаа суурхажа ябадаг болоо:

1962 оной хабар Дулма Тулаевна колхозойнгоо 210 толгой залуу малые адуулхаар холын бэлшээри—Данжал нютагта гараһан байгаа. Зун, намарай урин дулаан эдэ үдэрнүүдтэ харууһалжа ябаһан малынь тобир тарганууд, талые дүүрэн бэлшэжэ ябадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой түрүү малшан Дулма Унжуева.

Ж. Пурбуев.

Тобшо һонин

Һаяшаг партиин райкомой хүдэлмэрилэгшэд «Коммунизм» колхоз ошожо, тэндэхи Доодо Удай гэжэ нютагта 40 метр утатай, 9 метр үргэнтэй малай байра шэнээр барижа үгэбэ.

***

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой эрхим хонишон Намжал Лопсоновна Базарова аймаг соогоо түрүү һуури жэлһээ жэлдэ эзэлнэ. 1962 ондо 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьга абажа, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлээ. 1963 ондо хонин бүриһөө хурьга абахаб гэнхэй.

П. Жужаев.

Ахын аймаг.

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха, зарим нютагуудта бага зэргэ саһан орохо. Баруун хойто зүгһөө һулахананаар һалхилха. Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 1—3, үдэртөө 0 градус хүйтэн болохоор багсаагдана.

Октябриин 6—7-ной үдэрнүүдтэ республика дотор бага зэргэ үүлэтэй байха, зарим нютагуудта саһан орохо. Баруун хойто зүгһөө һулахананаар һалхилха. Һүниидөө хойто аймагуудта 11—16, бусад аймагуудта 7—12, үдэртөө хойто аймагуудта 0—5 градус хүйтэн, бусад аймагуудта 0—5 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

Соёл сурталай асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдана

БУХАРЕСТ, октябриин 3. (ТАСС). Партийна гэгээрэлэй һуралсалай жэл Румынида эхилээ.

КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүдые партийна гэгээрэлэй шатаар шудалалга партиин гэшүүдые болон ажалшадые идейно-политическэ талаар хатуужуулгада ехэ удха шанартай байгаа гэжэ «Скынтейя» газетэ тэмдэглэнэ. Мүнөөнэй шатада социалис байгуулалтын талаар РРП-гэй табиһан зорилгонуудтай КПСС-эй XXII съездын документнүүд нягта холбоотой байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ партийна гэгээрэлэй һуралсалда миллион үлүүтэй хүн хабаадаһан байгаа.

Партийна гэгээрэлэй шатаар партиин политикын шухала асуудалнуудые, партиин документнүүдые шудалха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаха юм. Тиихэдэ соёл сурталай талаар һуралсал хадаа ажабайдалтай нягта холбоотой байха, оронией хүгжөөхэ шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, олониитын социалис ёһоор ушар мэдэлгые дээшэлүүлгэдэ туһалха зэргэтэй.

Кубын эхэнэрнүүдэй съезд

ГАВАНА, октябриин 3. (ТАСС). Кубын эхэнэрнүүдэй федерациин нэгэдэхи национальна съезд сентябриин 27-һоо октябриин 1 хүрэтэр Гаванада болоо. Ороной бүхы провинцинуудһаа ерэһэн 4 мянга гаран делегадууд съездын хүдэлмэридэ хабаадаа. Советскэ Союзай, Хитадай, ГДР-эй, Румыниин, Чилиин, Аргентинын болон бусад оронуудай эхэнэрнүүдэй делегацинууд съезд дээрэ байлсаа.

Хоёр жэлэй турша соо федерациин хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые съезд зүбшэн хэлсээ, ойрын үе соо бэелүүлэгдэхэ программые баталан абаа, тэрэшэлэн федерациин уставые баталаа.

Кубын революционно правительствын премьер-министр Фидель Кастро съезд дээрэ ехэ үгэ хэлээ. Кубын эхэнэрнүүдэй организацинуудые хүгжөөн бэхижүүлхэ хэрэгтэ съезд угаа ехэ удха шанартай гэжэ тэрэ заагаа.

Капиталис оронуудта эхэнэрнүүдэй газаашалагдадаг байгаа һаань, манай революци Кубын эхэнэрнүүдтэ үргэн зам нээжэ үгөө гэжэ Фидель Кастро тэмдэглээ. Манай орон байгаалиин баялиг ехэтэй, тиимэһээ үйлэдбэридэ эхэнэрнүүдэй хабаадалсахань шухала болоно гэжэ тэрэ хэлээ.

Куба тушаа империалистнуудай ээрхэг түримхэй түсэбүүдые зохёожо байһан тухай тогтоходоо, Кубын арад заналтаһаа айнагүй гэжэ Фидель Кастро онсолон тэмдэглэһэн байна. Бидэнэр амгалан тайбанаар ажаһуухые хүсэнэбди, тиимэһээ революционно правительствын абаһан бүхы хэмжээнүүд эб найрамдал хангаха зорилготой. Амгалан тайбанаар ажаһуухадаа, бидэнэр зохёон байгуулхы ажал хэжэ шадаха байнабди гээд тэрэ хэлээ.

Баруун гүрэнүүд хэлсээе унжагайруулна

ЖЕНЕВЭ, октябриин 3. (ТАСС). Ядерна туршалга болюулха талаар гурбан гүрэнэй подкомитедэй ээлжээтэ заседани үсэгэлдэр үдэшэ болоһон аад, США-гай, Англиин түлөөлэгшэдэй баримталһан хараа бодолһоо уламжалан, ямаршье үрэ дүн туйлангүйгөөр дүүрэһэн байна.

Америкын делегат Стелле, заседани дээрэ түрүүлэгшээр һууһан Англиин түлөөлэгшэ Смизерс гэгшэд нютагуудта заатагүй шалгалта хэхэ ябадал хараалан, уласхоорондын хиналта тогтоохо тухай өөһэдынгөө дурадхалые дахяад баадхаа.

Баруун оронуудай түлөөлэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд хадаа хэлсээ баталхые тэдэнэй оройдоошье хүсэдэггүй байһые, подкомитедэй хүдэлмэриие хооһон шашалдаан болгохо гэжэ тэдэнэй эрмэлзэдэг байһые үшөө дахин гэршэлэн харуулаа.

Ядерна туршалга болюулха тухай договорой американо-английска проектые советскэ делегаци үндэһэ һуури болгон абажа шадахагүй гээд советскэ түлөөлэгшэ С. К. Царапкин мэдүүлээ. Ядерна зэбсэгэй бүхы туршалганuудые болюулха, оронуудта бии байһан оньһо түхеэрэлгэнүүдээр хиналтые хангаха тухай үгэеэ ойлголсохоор бүхы арга боломжо бии гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ.

Бээе абанги оронуудай меморандумда үндэһэлэн асуудалые шиидхэхэ гэжэ оролдохоор СССР-эй делегаци бэлэн байна гээд С. К. Царапкин үшөө дахин дабтажа хэлээ.

Хараалһан замаараа дабшахаар хүсэд шиидэнги байнабди

Йеменэй Арабуудай Республикын премьер-министрэй мэдүүлгэ

КАИР, октябриин 3. (ТАСС). Йеменэй Арабуудай Республикын правительствые толгойлогшо Абдалла Ас-Саляль Йемендэхи дипломатическа корпусой түлөөлэгшэдые урижа уулзаад, «Йеменэй революциин зорилгонууд» тухай тэдэндэ мэдүүлгэ хээ.

«Манай орон дотор доромжололгые, богоолшолгые, үгытэй ядуу байдалые, үбшэ хамшагые зайсуулхын тулада, тэрэшэлэн бүхы хүн зоной аша туһада тааруу социальна ёһо гурим байгуулхын тулада энэ революци хэгдэһэн байгаа гээд тэрэ мэдүүлээ. Энэнэй урда тээ оронией хүгжөөхэ ямаршье проект Йемендэ байгаагүй гэжэ таанад мэдэнэт. Урда тээнь засаг түрэеэ барижа байгшад өөһэдынгөө хара амиие хараад һуудаг байгаа.

Манай революци хадаа ганса гү, али хэдэн хүнүүдэй зорилго бэелүүлхын тулада хэгдэһэн урбалта бэшэ юм гэжэ Абдалла Ас-Саляль онсолон тэмдэглээ. Революци бүхы Йемен дотор болоһон байна, ямаршье бэрхэшээлэй тохёолдохо байгаашье һаань, энэ замаараа саашадаа дабшахаар бидэнэр хүсэд шиидэнги байнабди. Манай экономико хүгжөөхые, бүхы арадаа эрдэм бэшэгтэ һургахые бидэнэр хүсэнэбди. Гадаадын политикын талаар манай бээе даанхай байдалые хүндэлдэг, тэрэшэлэн манай дотоодын хэрэгүүдтэ хариин оронуудай зүгһөө ямараaршье хамааралсалгые эрид шууд буруушаадаг бүхы оронуудтай бидэнэр харилсаа холбоо байгуулхабди».

Дай хэнгүйгөөр, буу зэбсэггүйгөөр ажаһуухын түлөө

ДЕЛИ, октябриин 3. ТАСС-ай корреспондент Б. Васильев иигэжэ дамжуулна:

Махатма Гандиин түрэһөөр 93 жэлэй ойтой дашарамдуулагдан, үсэгэлдэр Делидэ ехэ митинг болоо. Ядерна зэбсэг хорихын түлөө тэмсэл хэдэг Делиин комитет энэ митингые эмхидхээ.

Дай хэнгүйгөөр, буу зэбсэггүйгөөр, амгаланаар һуухые эрмэлзэн хүсэдэг байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхын тулада Делиин олон мянган хүн зон ниислэлэй түбэй талмайнуудай нэгэн дээрэ үдэшэлэн сугларaа. Индиин премьер-министр Неру, Дели городой мэр Нуруддин Ахмед, Индиин компартиин Делиин комитедэй түрүүлэгшэ Фаруки болон бусад сугларагшадай үмэнэ үгэ хэлээ.

Дайнай аюул ехэ болонхой. Алдуу хэһэнэй гү, али хайхарамжагүй һалан ябадал гаргаһанай эсэстэ дайн эхилжэ магад байна гэжэ премьер-министр Неру мэдүүлээ. Буу зэбсэг хуряахые, ядерна туршалгануудые болюулхые уряалһан хандалгада гар табихадаа, эб найрамдалай түлөө энэ тэмсэлэй ямар ехэ шухала байһание таанад мэдэрхэ ёһотойт гэжэ премьер-министр хэлээ.

Эб найрамдалай түлөө Индиин тэмсэгшэдтэ Эб найрамдал хамгаалха советскэ комитедэй эльгээһэн бэшэг митинг дээрэ уншагдаа, мүн резолюци нэгэн дуугаар баталан абтаа. Тэрээн соонь иигэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. Ядерна зэбсэг хорихын түлөө тэмсэлэй комитет хадаа «Буу зэбсэгэй хэтын хэтэдэ хоригдоһон газар дэлхэй тухай Гандиин һанажа ябаһан эрмэлзэлые бэелүүлхын тулада тэрэнэй һайн һайхан хэрэгые үргэлжэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри баталан абана».

Ядерна туршалгануудые дары болюулха, ядерна зэбсэгүүдые хорихо, буу зэбсэг хуряаха зорилгоор оролдолго гаргажа байһан тус тус хүнүүдые, организацинууд болон правительствануудые митингдэ хабаадагшад амаршална гэжэ резолюци соо саашадаа хэлэгдэнэ. Иимэ оролдолгонуудые бидэнэр бүрин дэмжэнэбди. Буу зэбсэг яаралтайгаар түхеэрэлгые болюулхын тулада нэгэдэмэл ябуулга хэхые уряалан, бүхы оронуудай арадуудта митингдэ хабаадагшад хандаа.

Поезднууд зогсобо

ЛОНДОН, октябриин 3. (ТАСС). Мүнөө һүниин тэг дунда (Москвагай сагаар һүниин 2 часта) Англиин бүхы түмэр замууд дээрэ ябаһан поезднууд зогсоо. Олон түмэр замуудые, түмэр замай мастерскойнуудые хааха гэһэн түсэб правительство зохёожо байнхай. Энээнһээ уламжалан, хэдэн түмэн хүдэлмэришэд хүдэлмэригүй болохо юм. Энээние буруушаажа байһанаа мэдүүлхын тулада ороной түмэр замшад 24 часай бүгэдэ ниитын забастовко соносхоо.

Забастовкын угаа эмхитэйгээр эхилһэн ушар ажалшадай эрхэдэ правительствын добтолон оролгодо шанга эсэргүүсэлтэ хэхээр бэлэн байһан Англиин хүдэлмэришэн ангиин хүсые үшөө дахин гэршэлэн харуулаа.

Хойшолуулаш... шиидхэг... асууда...

РИМ, октябриин 3. ТАСС-ай корреспондент А. Красиков иигэжэ дамжуулна:

Дэлхэйн бүмбэрсэгэй 700 миллионһоо үсөөн бэшэ хүниинь үзэг бэшэг мэдэдэггүй дээрэһээ харанхы балараар ажаһуудаг.

Энэ асуудал шиидхэхэ зорилгоор Римдэ уласхоорондын конгресс боложо, тэрээндэ 64 гүрэнэй түлөөлэгшэд хабаадалсаа.

Анханһаа хойшо колонинуудые ээлжэ байһан Англиин, Франциин, бусад зарим оронуудай түлөөлэгшэд үгэ хэлэхэдээ, хамагай түрүүндэ үзэг бэшэг мэдэхэгүйшүүлые Европын хэлэнүүдтэ һургаха шухала гэһэн байна.

Энэ дурадхалыень советскэ үлөөлэгшэ, РСФСР-эй Педагогическа науккануудай академиин гэшүүн-корреспондент профессор Г. П. Сердюченко шүүмжэлһэн үгэ хэлээ. Совет засагай тогтоһонһоо хойшонхи үе соо СССР-тэ 40 гаран үндэһэ яһанай зонууд түрэлхи хэлэн дээрээ һуража, бэшэг мэдэхэ болоһон тухай хөөрэхэ зуураа, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалтай тэмсэлые алфавит зохёохо, хүн зониие түрэлхи хэлэн дээрэнь һург... һаа эхилхэ хэрэгт... онсолон тэмдэглэ...

Өөһэдын алфав... дүй... циональна бэшэг з... үзэг бэшэг мэдэх... усадхалгадань боло... жа үзүүлхэ тухай С... легат дурадхал ор... дурадхал конгресс... дуудта, хамагай т... рикын оронуудай т... тэ, ехээр һонирхог...

Конгрессэй түгэс... люци баталан абт... соонь иигэжэ онсо... лэгдэнэ. Бүхы ара... рюулан үзэг бэшэг... магай түрүүндэ т... рэлхи хэлэн дээрэ... шухала.

«Наука болон те... элитэ ехэ туйлалта... түрэлтэнэй аша туһ... хаар эрхэ байдал... хын тулада бүхы ю... уряалан» бүхы пр... нуудта конгресс х...

Америкын кос... замбуулинай да... табигда...

НЬЮ-ЙОРК, окт... (ТАСС). Космона... Ширра гэгшын һуу... 7» гэжэ капсулы... Штадууд Канавер... дээрэхи ракетнэ пол... нөөдэр табяа. Энэ т... сквагай сагаар 15 ч... тада бэелүүлэгдэ...

Хэрбээ бүхы юу... гүй һайн байгаа һ... рикын космонавт... дэлхэйе зургаа да... гэжэ багсаагдана.

НЬЮ-ЙОРК, окт... (ТАСС). Америкын... ционно агентствэну... респондентнүүдэй м... ёһоор, космонавт У... ра гэгшын һуужа яб... ма-7» гэжэ капсула... сагаар 15 час 21 м... зарые тойрон дабш... гараа.

Саудовска А... самолёт А... бууба...

КАИР, октябрии... ай корреспондент... иигэжэ дамжуулна...

Саудовска Арави... сэрэгэй хүсэнүүдэй... жэ транспортна са... гэлдэр үглөөгүүр А... жэ буугаа. Саудов... һаа зугадаһан гу... энэ самолёдые ОАР... байна. Дахранай б... таһан 5 тонно буу з... хэрэгсэлнүүд самол... тай байгаа. Эдэ бу... тэрэшэлэн хэдэн мо... алтые лётчигууд Йе... буудай шэнэ Респу... то хилэ шадарай Н... абаашаха ёһотой б... Эдэ бүгэдэ Йеменд... цитай тэмсэл хэхын... рюулагдаһан байга...

Самолёт, тэрээ... һан буу зэбсэг, һо... нүүд Америкэдэ... байгаа гэжэ газет... сэнэ.

Саудовска лётчи... баярай оршон бай... даа. Культурын, н... хүтэлбэриин мини... Кадерхатем тэдэни... лаа. ОАР-ай засаг... лётчигуудые полит... тагаанаар орондоо... болоо. ОАР-ай агаа... хүсэнүүдэй офицер... тэдэниие президент... милһон байна.

Эрхэ түлөөлэлгэеэ дамжуулан үгэб...

ПАРИЖ, октябриин 3. (ТАСС). Франс Пресс агентство иигэжэ дамжуулна. Алжирай саг зуурын гүйсэдхэхэ орган өөрынгөө эрхэ түлөөлэлгые Алжирай Арадай Демократическа Республикын түрүүшын правительствада (... толгойлогшотой) дамжуулан үгөө гэ... информациин мини... дээсээ.

Редактор Ц. Ц. Ц...

СЭБЭР СЭДЬХЭЛ, ШЭНЭ ХҮСЭЛ БАДАРУУЛАГША

(Эхиниинь 3-дахи нюурта)

байгаа гэжэ һүүлдэнь элирбэ. Тэрэнь аарсанай завод байшоо. Тус заводой «директор» Лубсан Шагдурович Гонгоров уданшьегүй эндээ аарса буйлуулжа ороо бэлэй. Хажуудахи сепараторна пунктда һү асардаг 6 гүүртын үдэшын һаамай машинадагдаһан хойнонь хэдэн зуун литр орохо модон торхонуудта һү эюулжэ абаад, аарсан болгодог юм. Бусалгаһан сагаагаа 50—60 килограмм орохо үйһэн торхонууд соо хэжэ хадагалдаг. Мүнөө Лубсан Шагдурович 140 гаран торхо аарсатай болонхой. Хоёрдохи бригадада мүн лэ аарсанай завод хүдэлжэ байдаг. Эндэ 50-яад торхо аарсан бэлдэгдэнхэй. Һаалиин бэшэ арбаад гүүртэ өөһэд өөһэдтөө аарса бэлдэнэ. Ямар ехэ аарсан бэлдэгдээ гэхэбибди. Энээнһээ урда тээ иимэ һайн юумые юундэ хии талаар хосороодог байгаа гээшэбибди гэжэ Даша-Нима Дамбаевич Нима Ширапович хоёр мэнэ һая хөөрэлдэжэ һуугаа һэн.

«Байгал» колхоздо ерэхэдээ, мяха, һүнэй ёһотойл фабрика байна гэжэ абаһаар лэ харахаш. Фермэ, гүүртэнүүдтэ ошоходоо, шахан таргалуулжа байһан малнуудые шагнахэ, хэмжэхыень харахат. Һара соо хэды шэнээн мяхан абтааб, малай амидын шагнүүр хэды шэнээн нэмээб гэжэ шагнадаг юм. Малшадай ажалай түлөөһэн мал таргалуулһанайнь зэргээр түлэгдэдэг, тиимэһээ энэ хүдэлмэри һара бүри хэгдэдэг бшуу. Малаа һайнаар хараһан хүнүүд түлбэри абадаг.

— Ехэ мяха абаһанай түлөө гэхэ гү, али малаа һайнаар таргалуулһанай түлөө тээ тэрэ үбгэн 190 түхэриг абаха болоод, буурал толгойгоо ялалзуулан миһэржэ байхыень харана гүш,— гэжэ Даша-Нима Дамбаевич намда хөөрэбэ. Һү һаали нэмээһэнэй түлөө, үнеэдһээ үдхэн тоһолиг һү һааһанай түлөө, сабшалангһаа ехэ үбһэ абаһанай түлөө нэмэлтэ түлбэри түлэнэбди... Үшөө шагнал гэжэ байха. Ажалдаа коммунис ёһоор хандажа, үнэн сэдьхэлһээ хүдэлдэг хүнүүд улам олошорно. Иигэжэ олониитын үүсхэл эдэбхи булаг мэтээр бурьялна. Мүнөөхи ехэ мүнгэ абаха бологшо Доржын Гарма үбгэнэй зуугаад тугалые харыт даа. Нютагай үүлтэрэй үнеэдһээ гараһан эдэ тугалнууд 6—7 һаратайдаа иимэ мантагар болонол. Иигэжэ байгаад малаа таргалуулдаг, мяха ехээр абадаг тухайдаа колхозой түрүүлэгшэ дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ. Энээниень шагнахада, олониитэ колхозникуудай дунда эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулдаг хүн гэжэ ойлгогдоно.

Тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые дабаһаар колхозынь найдамтайгаар урагшаа дабшажа эхилбэ.

Һургуулиин хэрэгээр ошоод нэгэтэ хөөрэлдэжэ байтарни, Даша-Нима Дамбаевич ажал хүдэлмэри тухайдаа онсо тобшоор хөөрэбэ: «1960 онһоо мүнгэн түлбэридэ ороһоорнай гү, али түрүү онол арга хэрэглэһэн, түлбэри һайжаруулһанай, бэшэшье хэмжээнүүдые абаһанай ашаар колхозой ниитын жаса баян болоо. Энэ онһоо гүрэн түрэдөө ямаршье үригүй болообди, ямаршье кредит хэрэглэнэгүйбди, колхоздоо ниитын бүхы жасануудые бии болгообди. **Мүнөө таряалангай газарай 100 гектар бүридэ 61 центнер, эдлүүриин бэшэ газарай 100 гектар бүхэндэ 13 центнер** мяха абаабди. Мяха абаха түрүүшын шата болзорһоо бүри урид дабагдахаар хараалагдана.

Манай Санагын дунда һургуулишье ехэ туһаламжа үзүүлдэг юм. Һуралсал гэгээрэлэй хүдэлмэриие холын хараатайгаар ябуулдаг гэхэдэ тон зүб байха. Эдэмнай ерээдүйн мэргэжэлтэд болоно ха юм. Тон һаяхан болотор «Байгал» колхоздо өөһэдын мэргэжэлтэд байгаагүй. Харин мүнөө ажахын бүхы һалбаринуудые хүтэлдэг өөһэдын мэргэжэлтэдтэй болонхой. Эдэнэр бултадаа эндэхи һургуули дүүргээд, дээдэ, дунда эрдэмтэй болоһон хүнүүд!

«Байгал» колхозой түрүүлэгшэ Даша-Нима Дамбаевич Бабалаев, партийна организациин секретарь Н. Ш. Ванчиков гэгшэдэй зүгһөө хүн зониие ямар аргаар хүмүүжүүлдэг, зоригжуулдаг, хамтынгаа ажахые хүгжөөжэ, амжалта илалтада асарһан тухайдань гол түлэб харуулха гэжэ оролдогдобо. Эдэнэй ажал хэрэг тодорхойгоор харуулха гээ һаа, зузаан гэгшын ном бэшэжэ боломоор байха.

Бадма Шойдоков.

Захааминай Санага тосхон.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной октябриин 5.

Манай адрес, телефон...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина ...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. редактор... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и ... —24-74, сельского хозяйства и советского строительс... промышленности, транспорта, информации—35-14, ... литературы и искусства—34-05, писем и рабселько... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтер... Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.

Н00574. Зак. № ...